Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 7 СЕНТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 107 (7765). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ШийтталагIча пятилетка шерашка вай республикерча производственни объединенешта юкъе яьржача социалистически яхье даим хьалха латташ хьайоагIарех я А. Опрышко керте латтача Грозненски «Промавтоматика» Iилман-производственни объединене коллектив. Къаьстта беркате хиннад цунна ер шу. ДIабахача ворхI бетта дерригача технико-экономически хьокхамий пачхьалкхен план дикка тIеххкоачашйир цо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийцар кхо миллиони 390 эзари гаргга сома маьха тайп-тайпара продукци. ХIаьта заданел тIех арахийца халкъа эша товараш 43 эзар сом мах болаш хилар.

Экономически реформа кердача хьалашка къахьегача объединене коллектива балха тIа керттерча хьокхамех цаI ба пачхьалкхенна пайда белга. Цу хьокхама задани дикка тIеххкоачаш а ю, цхьа миллиони 538 эзари сома маьха пайда баьб цо. Из хул планагIа лаьрхIачул 168 эзар сома маьха дукхагIа.

Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд объединене болхлоша. Дикка тIеххкоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра ворхI бетта задани а. Иштта башха-дика производственан толамаш даха цар вIаштIехьдаьннад къахьегами социалистически яхьи кхетамца вIаштIехьъяккхарах, шоай кхоачамехи таронехи бизза пайда ийбарах.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка диълагIа шу долалуча хана шоай таронашкен кхоачамашкен хьажа а хьежа, доккхий декхараш тIаийцар Грозненски швейни производственни объединене болхлоша укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Чакхбоалаш латт укх шера хьалхара ворхI бутт. Цу юкъа баьча балха итогашка хьежача тIаийца декхараш меттел пачхьалкхен план а кхоачашъе гаьна ба уж. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш 97 процент мара кхоачашдаьдац цар. Царга дIа ца кхоачийташ йиса тайп-тайпара продукци 960 эзар сома маьха я. Арахецача продукцега дIабода мах оттабаьча боарамал тIех хиларах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш зехьа йоаярах планагIа лаьрхIачох па беш биса пайда 120 эзар сома маьхаба.

Пачхьалкхен декхар дукха тIадусаш объединене коллектив хьайоагIаш хилара керттера бахьан да балха ханахи производственни мощностехи эсала пайда ийбар, материальни Iалашо елга во вIаштIехьдаккхар, брак йолаш продукци арахецаш дукха моттигаш нийсъялар. Духхьал хьалхарча ах шера брак йолаш продукци арахецарах нийс эзар сом гIод текхад цо ший потребителашта.

Къаьстта во болх а беш, пачхьалкхен декхараш тIадусаш я дукхагIйолча цехий коллективаш.

ДАЙ БОАЦА ФЕРМАШ

Iан кийчо еш ба республика хьайбаш леладераш. Де дезараш дукха да: тоае еза кормоцехаш кормокухнеши, Iалашде деза маьшша доакъар, тоаде деза доахан чулаттача помещеней кораш, наIараш. Кулг ца техача даргдац хьайнаш, механизаце средстваш, лостам бе беза цIеча уголокашка. Мишта лел цу хьакъехьара гIулакх Урус-Мартановски района боахамашка? Цу хаттара жоп лохаш хилар укх деношка тха рейдови бригада.

Геттара дика къахьегаш я «Гехинский» совхоза хьайбай комплекса коллектив. Карарча шера хьалхарча ялх бетта, план 498 тонн йолаш, цо яьккхай 598 тонн шура. ЛийрхIачул тоъал дукхагIа да хьалкхедаь Iаьсий. ТIеххкоачащдаьд дулх тIакхетийтара декхараш. ПланагIа 1556 килограмм йолаш, хIара кхоабача Iаттагара яьккхай 2048 килограмм шура.

Во дац гIулакхаш, хьайбай продукци пачхьалкхенга йохкача даькъе а. Планал совгIа дIаеннай 62 тонн шура, 2 тонн дулх. Иштта аьттув баьннаб доакъара кхом беча а.

Комплекс арендага яьнна шу гаргга ха я. Цунна кулгалдеш я районе цIи яха йола хьайбаш леладер Бадалова Аминат. Хеталора, укхаза Iан кийчо яра гIулакх лакхача боараме хургда, аьнна.

Цхьабакъда, из иштта доацилга оаха кхетадир комплекса територе тIа нийслушше. Аьттехьа дIахьежача, йоархIашта юкъера низткъа хьагуш долча цхьан цIенна тIадахар тхо. ДIагаргагIертача гучадаьлар, из кормоцех йолга.

Тхона бIаргадайнар нийрча сурт дар. Кормоцеха чура обэрудовани хийцца тховнах чуухача ладаро мукхйнаяр, дIа-хьа кхайса ядар тайп-тайпара оатхалаш, тIема ханаш дагайохийташ дар тIоадало Iаьрждаь пенаш. Из дерригга а цIагIа чудовла ца дезаш гуш дар: кораши наIараши доацаш яр кормоцех. Укх шера-м хац тхона, хьайнча денз а цунна ремонт яь яле чIоагIа тамаш я.

КIеззига дIаховаьлча хьайбаш чулоаттаду корпус яр. Тхоашка комплекса болхлоша хьааллалца из малагIа лостам болаш я къоастаде магaнзар тхона.

— Ер родильни я, — аьлар веттехника М. Эсуханова. — Хьажал, цхьацца балхаш даьд оаха укхаза. Доахан латтача моттигашка цементах кIийле яьй.

Кхы мел дар кулг тоханза да. ДIа мел хьежача деха кора бIалгаш, нувхаш, тоаде деза хьайнаш, бер чакхдалал Iургаш доахка оагIора яьннеи сеттаи наIараш, бокъонца бIехъенна подсобкаш. ХIаьта, пенашта кIира тохарах, кхыболча лостамах вIалла дувцилга а яц. БIаь шу хьалха тIеххьара нахи хьайбаши чура дIадаха латтача фусама тара лест корпус. Из мара деций: саг хьежавац механизаци, вентилизаци болх беш я е яц. Еха я цхьайола поилкаш. Кегар ба-кх, ше санна кхы боацаш.

Номер цаI йолча корпусе родильни отделене даьр а даьдац. Хьалха мел аьннар кердадаккха дезаргда цу чура хьал дувца эттача. Иштта да шоллагIча корпусе а. Ерригга укхазара наIараш рейкаехи диткъача аьшкахи яь я. Тамаш я-кх цар Iан замалахь чура йIовхал лорайой а арара чуухача шелала никъ бехке а.

Шурий комплекса хьинаре къахьегарца белгалбаьнна шоай профессе говзанчаш кIезига бац. Царех ба доаркаш Шахбулатова Малика, Сатуева Марет, Мамуева Айзан. Тхо цига хиннача хана уж салаIа чубахабар. Из хила доагIаш хIама да. Цхьабакъда, мишта кхетаде дезаш да 11 сахьат даьннача хана комплексе кулгалхоех е специалистех саг ца хилар?

ШоллагIа адрес — «Гехинский» совхоза № 2 йола шурий-товарни ферма. Укхаза берригa кулгалхой болаш бар. Цхьабакъда, Iан кийчо яра хайра даь хIама дацар. Цхьан корпусе наIараш дIайогIаш нах хьувзар, хувца доладаьдар нувхаш араоза лента. КIира тохарах, кораштa кизга бIалгаш тохарах, гIонна йола помещенеш цIенъярах хьоадеш а дацар. «Кхувргда из де, шелал хьатIакхача гаьна я», — из уйла йолаш бар укхазара кулгалхой.

— Массехк ди мара эшац ремонт чакхъяккхара, — йоахар зоотехника М. Килаева. — МТФ керда йилла я, цудухьа лоадам боаца хIамаш мара дац де дезаш.

Хатта лов совхоза кулгалхошка: массехк дийнахьа де

Рейд

йиш яр иштта тIехьадахар малагIча бокъонца да?

— ГIишлон материалаш йоацаш бала оз оаха, — аьлар цу хаттара жоп луш боахама директора А. Магомедмирзаева. — Уж Iалашъе моттиг хьехал тхона.

ЧIоагIа лайча, моллагIа хало эшае йиш йолга оаха кхетадир арендатора Абубакаров Iийсай корпусага хьежача. Из хьийжавац шелал хьатIакхачарга. Бокъонца тоаяьй доахан латта моттигаш, кораштa тIагIолла полиатиленови пленка техай, меттайоалаяьй хийра яьнна наIараши кораши, кIира техай.

Из ше а цунца болх беш бола цун берригa дезал а укхаза бар. Тхогахьа хьахьажа ца кхоабеш, цхьацца деш хьувзар Iийсай сесаг Сацита, къонгаш Аслани Беслани. Кхыметтел наха а Iа даккха мегаргдолаш тоаяьяр гIонна йола помещенеш. Хьагучох, кадай ба укхазара арендатораш.

Бокъонца дега вас еш да доакъар Iалащдеча даькъе совхозе этта хьал. План 1320 тонн йолаш, вIашкатеха ча 450 тонн мара дац. Чуйолланза я 300 тонн сенаж, эшачох ах мара кийчъяьяц йол. Из мара деций... Укх шера гехинцаша цхьа килограмм силос еллаяц, хьажкIаш хьакха еза ха тIехьаяьнна яле а.

ГIайгIане уйлаш дег чу хьувзаш, кхаьчар тхо Мичурина цIерагIча совхоза цаI мара йоацача шурий-товарни ферме. Из боахам районни а республиканони а сводкашка цахаддаш хьалхарча моттигашка ба. ХIара шера миллион сом а кхы дукхагIа а цIена пайда бу укхазарча баьцадаараши соми лелабераша. Тlаккха миштад хьайбаш леладерий гIулакхаш?

Ферма йолча оагIорахьа дIахьайзача кхетадир оаха уж дика доацалга. Корпусашта ЮтIакхача кхоъ-йиъ бIаь метр йисача хана, аьрдехьа а аьттехьа а доахан латта загонаш яйра тхона. Адама ма гулда, из сурт. Къахийтар тхона гонга кхоачаш хоттала латтача хьайбаех а царна гонахьа хьувзача нахах а.

МТФ мел дола доахан кхаь арендаторага дIаденнад. Договор оттадеча хана, геттара «камаьрша» яр боахама администраци. Бакъда, арендатораш, болх бе дIаболабеннaчул тIехьагIа, шоаш тийна дешаш дицдир совхоза директора а специалисташа а. Юххьанца тесса йитар цар ферма, тIаккха лоадам боаца бехкаш даха болабелар, юххера арендатораш лелхабе тохабелар. «Тахан кхоана лар хоадаргья цун укхазара», — яхаш кхерамаш тувс цар шоашта могар а ца могар а де гIерташ боахкача нaха.

— Хьажал тхона хьакхухьача «люцернага», — йоах арендин звеной кулгалхоша Адуева Тамарас, Нагаев Ювсапа, Альмурзаев Мухьмада. — Ай, ер-м ше мадарра сух ма дий, хьайбаша мотт тохаш йоаца чIегIаш юкъе а уаш. Укхун центнерах 1 сом а 60 кепиги доаккх тхогара, эггар дикагIйолча аьлах санна. Договора тIа центнер комбикормах 12 сом мара дала дезаш дац тхо, хIаьта кIалхьожадер — 19 сом. Доакъара культураш дIае лаьтта лургда аьнадар совхоза кулгалхоша. БIаьстан юххье тохаденнадар тхо из де, цхьабакъда, тхогахьа саг хьахьажанзар. ХIанз лаьтта дIаэца йоах хIама хьаде тIехьа долча хана.

Леткъ арендатораш кхыдолча кхоачамбоацараштa а. Масала, уж ферме хьакхувла автобус. Дийнахьа, даггара дале а, шин-кхаь сахьата мара арендаторий хьашташ кхоачащдеш хилац из. Хийла нийслу Iурра нах балха хьа а боалабий, кхы гуча ца йоалаш а. Дале а, дIабахача бетта 561 сом доацаш бисаб арендатораш.

— Озабезамаш дара телашалаш дукха да, — аьлар Альмурзаев Мухьмада. — Цхьа масал: аз пачхьалкхенга йохкача шурий центнерах сона лур 26 сом и 63 кепиги да, хIаьта иззала шура аз Iаьсашта молайнча 33 соми 66 кепиги кIалхьожаду согара. Цхьаькха масал: сенажа центнерах 1 сом и 9 кепиги дала деза аьнна оттадаьдар юххьанца. Бакъдар ала ма дезий пу доакъарах из ахча дукха да аьнна хеташ дар тхо. Совхоза директор Зелимханов кхы уйла йолаш хиннавар: цо хIара центнерах цхьа соми 12 кепиги оттадир.

Цу дерригне дог эккхийтад наьха балхах, шоаш дIадоладаь гIулакх дита дагахьа ба уж. Цудухьа хьагIадоагIаьа Iан цхьанкха кийчо еш бац уж. ТIаккха мича даха деза дукххача хьайбаш къа?

Кулг тоханза латт ерригa корпусаш, Iалашдаьдац доакъар, хийцца тховнех чуухаш ладар да. Да воацаш йисай ферма.

Дукха хаттараш да Урус-Мартановски района кулгалхошка дала. Царех цаI: маца йолалургья совхозий коллективаш Iан кийчо е?

С.-М. ИСАРАЕВ,
«Ленинская правда», яхача газета болхло;
М. КАРТОЕВ,
тха спец. корр.

Ханнахьа тохабеннаб

Ахка чакхдоалаш латт. Нохч-ГIалгIайчен теплоэлектроцентралашкара энергооборудовани Iана замалахьа болх бара, кийчъеш тIагIерта дукха балхаш деш я «Кавказэнергомонтажизоляция» яхача специализированни управленена чуйоагIача Грозненски участка коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий бархI бетта план 18 августа кхоачашъяьй цо. Дукха теплоизоляционни балхаш даьд участка изолировщикаша «Грозэнерго» яхача энергетикаи электрофикацеи производственни объединенена чуйоагIача электростанцешка. Ер бутт боблехьа пачхьалкхен планал совгIа цар де лерхI кхы а эзараш сомий маьха теплоизоляционни балхаш.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьегарцеи хадданза социалистически яхье хьалхалатташ хиларцеи белгалбаьнна ба изолировщикаш Катаева Хижан, Расуева Фатима, Темирсултанова Кулсум, Магомадова Зоя, Пашаев Iийса, кхы дукха бараш. Цхьа смена дIаяхийтац цар шоай нормаш 110—120 процент кхоачаш ца еш. Дуккхача шерашка ший участкерча изолировщикий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вIаштIехьа а яьккха, башха-дика организатори кулгалхои волаш хьавоагIарех ва участка начальник Неткачев Николай.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Художники хаи

ЭРГАЛОНИЙ НАЬКЪАГIА

Селхан Грозне КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически просвещене ЦIагIа НГIАССР художникий Союза отчетно-хоржамий конференци хилар.

Цу творчески союза правлене председателa В. О. Умарсултанова докладага ла а дийгIа, конференце доакъошхоша йийцар укх тIеххьарча шин шера шоаш баьча балха итогаш, иштта, белгалъяьхар тIехьа тIайоагIача хана бе лерхIача балха планаш.

Укхаза духхьал профессиональни проблемаш йийца ца Iеш, республика культура сихагIа дегIакхувлачара творчески интеллигенце лоархIамах, перестройка хьалхадоаха декхараш къоастадеча художника бехктохкамах лаьца цIенхаштта къамаьл хилар.

Конференце организационни дешаш а хьалха санна традиционно къестадaнзар. Эггара хьалха НГIАССР художникий союза председатель гуччахьа кхаж тоссаш хержар. Массавар раьза а волаш председателалла хержар, правлене состав харжара ший вариант хьалха яьккха В. О. Умарсултанов. Цун вариант конференце чIоагIийр.

Конференце балха дакъа а лаьцар къамаьл а дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара **С. М. Бекова**, РСФСР художникий Союза секретара **Ф. В. Калашнева**.

«Союз ТМ-8» никъ беш да

ТАСС ХОАМ

Космически аре тахкара программага хьежжа 1989 шера 6 сентябре московски ханах 01 сахьати 38 минотиъ яьлча Советски Союзе урагIдахийтад «Союз ТМ-8» яха космически кема, из леладеш ба кема командир Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт полковник Викторенко Александр Степанович, бортинженер Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт Серебров Александр Александрович.

Полета программагIа лаьрхIад «Союз ТМ-8» яхача кемана «Мир» яхача орбитальни комплексаца стыковка е, цул тIехьагIа, цун борта тIа белгалдаь тохкамаш де, эксперименташ чакхъяха.

Телеметрически информаце даннегIа кема бортови системаш дика болх беш я.

Космонавташ Викторенко, Серебров могаш-маьрша ба. «Союз ТМ-8» яхача кема «Мир» яхача комплексаца стыковка 8 сентябре е лаьрхIад.

СУРТА ТIА: А. С. Викторенкои А. С. Сереброви Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча центре.

ТАСС фотохроника.

ВИКТОРЕНКО Александр Степанович

Советски Союза Турпал, СССР летчика-космонавт Викторенко Александр Степанович ваьв 1947 шера 29 марта Къулбаседа-Казахстански областа Сергеевски районе Ольганка яхача юрта.

1969 шера И. С. Полбина цIерагIа летчикий Оренбургски лакхехьара тIема авиационни училища чакхъяьккхачул тIехьагIа тIема-Фегарча низашка гIулакх деш хиннав. Летни болх беча юкъа итт тайпагIа йола самолеташ каьраерзаьй. «1-ча класса тIема летчик», «3-ча класса летчик-тохкамхо» яха квалификацеш я.

А. С. Викторенко — 1968 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член.

Космонавтий отряде Александр Степанович дIаязваьв 1978 шера. Из эггара хьалха космосе вахар 1987 шера июле «Мир» яхача комплекса борта тIа тохкамаш а эксперименташ а чакхйоахаш хиннача советско-сирийски экипажа командир а волаш. Цун «3-ча класса космонавт» яха квалификаци еннай.

СЕРЕБРОВ Александр Александрович

Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт Серебров Александр Александрович 1944 шера 15 феврале Москве ваьв.

1965 шера цо чакхъяьккхар Московски физико-технически институт. Цул тIехьагIа цу института цхьан кафедре ийс шера Iилман болх беш хилар из.

1976 шера денз технически Iилмай кандидата А. А. Сереброва «Энергия» яхача Iилман-производственни объединене болх бу. Цо хьахьекхар ше технически грамотни, хьинар дола, моллагIа чоалхане инженерни а Iилман а декхараш къоастаде могаш вола болхло санна хилар. Цо космически аппараташ хьаеча, уж тохкача полеташта Iалашо еча дакъа лийцад.

А. А. Серебров — 1976 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член. Из космонавтий отряде дIаязвир 1978 шера. Александр Александрович шозза космосе хиннав: эггара хьалха — 1982 шера августе «Союз Т-7» яхача кемацеи «Салют-7» яхача орбитальни станцецеи, шозлагIа — 1983 шера апреле «Союз Т-8» яхача кемаца. Цун «3-ча класса космонавт» яха квалификаци еннай.

А. А. Серебров «Союз» яхача Ерригсоюзни нагирхой аэрокосмически общества президент ва.

КЪАМАН ДЕШАХ ЙОЛЧА КПСС ПЛАТФОРМА ПРОЕКТ ЮВЦАШ

Нийса лостам лу

Боккхача теркамца йийшар аз кепатеха къаман дешах йола КПСС платформа проект. Ала деза, из тIаэцар геттара лоархIаме долга. Дуккха кхоачамбоацараш да вай мехка къамашта юкъерча гIулакхащца. Сона хетачох, уж кхоачамбоацараш хилара бехке я Сталинеи цун гIозарои мехка оттаяь командно-бюрократически кулгалдара методаш, харцахьа-бакъахьа къоастадаь республикашта юкъера доазонаш, кхыдараш.

Застойни оалача ханашка къамашта юкъерча гIулакхий проблема лерттIа теркалъеш, яцар, из къоастаяь яьннай, аьнна, дIакхайкадаьдар. Цхьабакъда, из нийса доацилга гучадаьлар тIеххьарча хана. Карабахе, Сумгаите, Узбекистане, Казахстане, Грузе, Абхазе, кхычахьа хиннa хатараш да цунна масала доаладе йиш йолаш. Дуккхача моттигашка йолаеннай национализмаи шовинизмаи талгIеш. Уж талгIеш соцае нах тебе низ а оамал а яц моттигерча Iаьдалашка. Гуш да, хIанз къамий политика юкъе сихха овлангара хувцамаш ца дича даргдоацилга.

Цудухьа, къаман дешах КПСС платформа, парте гIулакх хиларал совгIа, дерригача халкъа гIулакх а да. Платформа проекта тIа хьалхадоахар моллагIча регионе баха нах раьза хургболаш да. Масала, союзни республикай суверенитет чIоагIъеш дола дешаш, моллагIча пачхьалкхен мотт тIаэца хIара республика ший бокъо я, союзни автономни республикашта цхьатарра бокъонаш яла еза, аьнна дола дешаш. Цхьанкха тайпара доагIаш дац, вай мехка дахаш дола къамаш белгалдоахаш хилар: союзни автономни республикаш, автономни краяши областаши, къаман автономни округаш. Цу хIара къаман формироване ший-ший бокъонаш я тахан, цхьабакъда, платформас хьалхадоахар кхоачашдича, из кхоачамбоацар дIадоаккхалургда. Иштта хила а деза из, хIана аьлча, моллагIа къам, из доккха е зIамига дале а, цун экономически культурни дегIадар бе-бе а доацаш, цхьан политически хьалашка хила доагIа.

СССР Конституцега дийлача, кхыча пачхьалкхенца доазув доацача къаман политически формироване союзни республика статус тIаэца бокъо яц. Из харцахьа долаш санна хет сона, хIана аьлча, вай мехка дахача цхьадолча доккхийча къамашта Iаткъаш из хиларах. Масала, лакха культуреи экономикеи йолаш йоккхий республикаш я Татарии Башкирии, цхьабакъда, союзни статус тIаэца бокъо яц цар. Хетаргахьа, из хьашт лерттIа теркалде деза Коммунистически парте ший платформа тIа.

Со се историк хиларах, вай мехка истори а кхыча тайпара язде дезаш санна хет сона. ХIана аьлча, хIанз дешархошта могадеча СССР историега хьежача, из дукхагIча даькъе Россе истори да. Ширача хана геттара лакха культура а йолаш хиннача Грузех, Арменех, Азербайджанах, Юкъерча Азех, кхыча регионех хайра хIама дац цу тIа. ХIаьта, зIамигача къамий историех дар-м дувца а мича деза. Наггахьа мара саг хургвац адыгий, аланий, Дагестана истори а шира культура а йовзаш, мел из лакха хиннаяле а. Лоаллаха бахача наха шоай лоалахой культура, истори, къаман оамалаш, Iаьдалаш довзаш ца хилча, бокъонца дола доттагIал хургдий царна юкъе? Сога хьаьттача, тамаш я хуле. Цудухьа, КПСС платформе цу хьакъехьа къаьстта дешаш доаладе деза, къаман мотти культуреи ювцача моттиге.

Вай мехка вIалла бокъо а йоацаш репрессеш яь къамаш долга белгалду платформе. Таханарча дийнахьа политически реабилитаци яьяц царна. Из кхы гаьна даккха йиш йолаш дац. Сихха къоастае езаш я крымски татарий, волжски немций, турки-месхетинций проблема. Ирра латташ я ГIалгIайчен автономе проблема. Из дерригa къоастадара керттера лостамаш луш я къаман дешах йола КПСС платформа проект.

Ж. ЧАХКИЕВ,
исторически Iилмай кандидат, археолог.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ХЬАШТАШ ЛОРАДЕ

Мехка хIанзарча, геттара чоалханеча общественно-политически а социально-экономически а хьале советски профсоюзаша кхы тIехьа ца а тетташ кхоачащде деза декхараш дувц 5 октябре Москве хьайийллача ВЦСПС-а VI-ча пленуме.

140 миллион совгIа къахьегамхо чулоацача, СССР эггара массови йолча общественни организаце викалаша, белгалдоахар советски общества ерригача сферашка радикальни хувцамаш чIоагIа низткъала, вIашдухьаленаш йолаш делга. Къахьегамхой чIоагIа раьза бац перестройка лерттIа чакх ца йоаккхаш хилара, экономически реформа кхоачашъяра гIулакхаш дизза кхоачаш ца деш хилара. Управлене тайп-тайпарча боарамашка цхьацца бахьанаш а доахаш юхаувз боахам лелабара кердача формашка довлалга, иштта телхаю къахьегама коллективай законни бокъонаш.

— Профсоюзаш хиина а хиннай хург а я къахьегамхой шоайла вIашагIтохара, кхотабара йола ленински школа, боахам лелабара, доал дара школа, — белгалдаьккхар доклад яьча ВЦСПС председатела **С. А. Шалаева**. — Цунца цхьана хано вайгара дIадех вай функцеш кхоачашъяра кхыча тайпара принципиальни тIагIолга, къахьегача сага законни бокъонаши хьашташи лорадара оагIорахьа хувцамаш делга, центре а моттигашка а пачхьалкхен боахамий органашца, халкъа депутатий Советашца кхыча тайпара шоай лоIаме а принципиальни а вIаши гIулакхаш леладелга.

ВЦСПС-а Президиумо пленуме хьажа, аьнна, профсоюзни комитеташа организаторски производственно-массови балхах, царна йоагIаш йоацача цхьайолча функцех, цу даькъе, моттигерча партийни, советски, боахамий органаша тIадеххача декхарех мукъаяхарах йола предложенеш елар. Цхьанне а бокъо яц профсоюзашка кхыча общественни формированешта, административно-боахамий персонала метта болх байта, цунца шоай керттера, эггара хьалхарча аргIана кхоачашде дезача декхара тIара — къахьегача сага законни хьашташ лорадара гIулакхаш тIаоа тIера яха.

Профсоюзаша мехкарча цхьаццайолча регионашка къамашта юкъера гIулакхаш чоалхане деззара сагота хилар хьагойташ докладчика аьлар:

— Тхо ерригача союзни а автономни а республикашка къамаш дахача моттигашка, моллагIа ди лелабарга е политически, общественни е формальни йоацача объединенешта юкъевоагIаш хилара хьежжа доацаш берригaча советски гражданий цхьатарра къахьегама, граждански, политически бокъо хилара, уж социальни лорабара тIехьа да. Тхо вай Даьхен дуккхача къамех болча дезала табарт-цхьоагIон тIехьа да. Тахан а из тха ерригача профсоюзни организацешкара дIадехар. ВЦСПС пленума наказ хилда. Советий дерригача боарамашка хургболча депутаташка профсоюзни наказ хилда.

Пленум шин дийнахьа хургья. Цига перестройка укх этаперча профсоюзаша хьалхарча аргIана кхоачашде деза декхараш. «СССР профсоюзни союзий бокъонех» йола законопроект ювцаpал совгIа, цун доакъошхой профсоюзни вахара дIахо демократизаци ярах, юххьанцарча организацей балхах, профсоюзашкара хержача СССР халкъа депутатий группа балхах лаьца шоайла дагабоврга.

Пленума балха дакъа лоацаш ба Политбюро член, КПСС ЦК секретарь В. М. Чебриков, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель Л. А. Воронин, КПСС ЦК партийни строительстваи кадрови балхеи Отдела заведующе хьалхара заместитель Е. З. Разумов.

(ТАСС).

Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совете

Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Совета аргІанарча заседане хьежар 1989 шера хьалхарча ах шера республика Пачхахьалкхен бюджет кхоачашъяра итогашка, хІаьта иштта, дийцар 1989—1990 шерашкен XII-ча пятилеткеи НГІАССР-е бюджета дефицит эшаяра, экономика финансови оагІорахьара тоаяра, ахча леладелга чІоагІдара хьакъехьара де дезараш. Цу дешах НГІАССР финансай министра П. И. Голещихина, цхьайолча министерствайи ведомствайи кулгалхоша баьча хоамага ла а дийгІа, Министрий Совето белгалдаьккхар, пятилеткана дІададахача кхаь шера республика общественни производства эффективность лакхъеча овлангара хувцамаш хинадоацилга, XII-гІа пятилетка дІайолалуш экономике а финансашка а хьахинна диспропорци эшаьяц. Цул совгІа, финансай а ахча леладара а сферера гІулакх телхад. Хала кхоачашъю Нохч-ГІалгІай АССР Пачхахьалкхен бюджет, чІоагІлуш латт цун дефицит, арахецаш да каьхата ахча.

Потребительски кооперацe предприятешеи (98 процент) НГІАССР республика бахача наха бытови гІулакх дара министерстваси (95 процент) товарооборота план кхоачаш ца яр бахьан долаш, республика районий а городий а бюджете хьалхарча ах шера оборота тІара хьа ца луш йитай 1750 эзар сомага кхоача налог.

Укх шера хьалхарча ах шера итогех Шалински, Урус-Мартановски, Гудермесски, Наурски районашка бюджета доходий план кхоачашъеча чІоагІа чоалхане хьал хьахиннад. Доходех йола районни бюджетий план кхоачашъелга Іалашдаьдац халкъа депутатий Ачхой-Мартановски, Веденски, Сунженски районни Советий исполкомаша.

Республика бюджета хьалхашка шоай декхарех лоархІайинзар «Чеченингушстройматериалы» яха производственни объединени, «Чечингавтодор» яха проектно-ремонтно-гІишлон объединени.

НГІАССР Министрий Совета доалахьарча объединеней, предприятей, организацей: моттигерча промышленноста территориально - производственни объединене, жилищно - коммунальни боахама, наха бытови гІулакх деча министерства, иштта кхычар финансай хьал тоадеча хоалуш хувцамаш хиннадац. Халкъа боахама доакъой финансови хьокхамашта, белгалдоахар заседане, хьалха санна Іатнъ дукхагІйолча предприятешеи организацешен 25 млн. сомал тІех зе деш, хІара шера 50 млн. сомага дІакхоачаш производственни йоаца расходаш еш хилар. Товарно - материальни маьхалений нормативел тІех йолча запасашка массаза дІа ца дохийташ 150 млн. сом дус. Геттара лохерча боараме я расчетно - платежни дисциплина. Хьалха санна капитальни вложенеш харцахьа - бакъахьа дІа-са екъ.

ХІанз йолаш йола къахьегамах алапи далареи материальни хьисапе болхлой белгалбахареи система предприятей балха бухсоцаш долча хьокхамашцеи хІара болхлочо юкъехьоча дакъанцеи вІашка йоагІаш яц. Каст-каста телхаю планови а финансови а дисциплина.

1988 шера, 1989 шера хьалхарча ах шера 70 промышленни предприятешкеи объединенешкеи къахьегамах луш дола алапеш къахьегама овсарленал сихагІа дегІаухар. ДукхагІйолча предприятеша социальни дегІакхувлара фондера, долаш долча законага диллача, дІаахийта бокъо ца луш дола ахча дІаухийтар.

Республика Министрий Совето халкъа боахаме радикальни экономически реформеи структурни перестройкеи дІахо чІоагІъяра деза ахча леладелга чІоагІдара, финансаш тоаяра хьакъехьа кхы тІехьа а ца тетташ кхоачашде деза гІулакхаш белгалдаьхад. Министерствайи ведомствайи горисполкомий, райисполкомий хьалхарча аргІанара декхарех да массанахьа производства эффективность лакхъяр, экономе хьадда йола режим юкъейоалаяр, финансови ресурсех, доходех рационально пайда нийбар, халкъа боахаме эша товараш арахецилга шердар, бахача наха дукхагІа маьхах гІулакхаш дар ахча ледара стабилизаци елга, финансаш чІоагІъелга Іалашдергдолаш. Бюджете хьа ца кхоачаш биса пайда, платежеш 1989 шера шоллагІча ах шера меттаоттадара лаьрхІа мероприятеш вІашагІйоахка еза.

Заседане ладийгІар Къулбаседа - Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене начальника А. Я. Спиридонова, «Красный молот» завода директора Г. М. Мусалимова, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене генеральни директора заместителa Х. Р. Хаджимурадова, халкъа депутатий Сунженски районни Совета исполкома председатела заместителa Г. Я. Левашова, халкъа депутатий Аргунски городской Совета исполкома председатела И. Д. Джантемирова жилищно-коммунальни предприятеш 1989 — 1990 шерашка Іан хьалашка болх бара кийчъяра хьакъехьа баьча хоамага.

Министрий Совето могайир района предприятеши организацеши Іанга кийчъяра дешаш къестадара йола Сунженски райисполкома балха опыт, теркаме ийцар машиннаькъахоша хьатІадоагІача Іана лерттІа кийчо ергья, аьнна, А. Я. Спиридонова яь заявлени, г. Аргуна предприятеши организацеши Іана хьалашка болх бара кийчъярца дувзаденна дешаш къестадеча бехктокхам ца хиларах, из бе-башха ца хетарах Аргунски горисполкома председатела И. Д. Джантимировна строги выговор техар. Белгалъяьхача Советий исполкомий, ведомствай кулгалхой декхарийла бир жилой фонда, инженерни сетеш, энергетически боахама объекташ Іана хьалашка кийчъяра хьакъехьа лерттІа болх вІаштІехьбаккхара лаьрхІа де дезараш чакхдаха, уж кхоачашлара тІехьа тІахьожам лоаттабе.

Иштта, хьежар лаьтта чутакхарах во тІакхаьчараштa лаьрхІа юха керда хьаеча пунктащка наькъаш дахкара дешага. Министрий Совето белгалдаьккхар цу хьакъехьа «Чечингагропромстрой» треста во болх белга, иштта треста управляющега Р. А. Омаровга дІахайтар наькъаш дахкара программа кхоачашъяра хьалхашка балха тІара дІаваккхарга кхаччалца персонально бехктокхаме озаргволга.

Хьалхалаттараш

Нохч - ГІалгІайчен республике меттел вай мехкарча дуккхача регионашка къахьегаш ба «Грозтрубопроводстрой» гІишлон - монтажни треста гІишлонхой. Шоай дІа мел кхаьчача моттиге хьинаре къа а хьегаш, башха-дика производственни хьокхамаш доахаш хиларца шоай треста коллектива сий даим лакхалоаттадеш хьабоагІарех ба уж. Цу даькъе къаьстта дика болх беш я шоллагІча гІишлон - монтажни управлене коллектив. Шоай декхараш массаза а цІена кхоачашдеш, яхье хьалхара моттиг дІа ца хецаш хьабоагІаш бола гІишлонхой кІезига бац укхаза. Царех ба Матиев Салмана кулгалдеча бригада каменщикаш. Цар хІанз хьалдеш да Грозерча старопромысловски районера 123 квартира йола цІенош. Графикал дикка хьалхабаьнна, цига гІишлон балхаш деш хьабоагІарех ба уж. Бригада коллективо цхьаккха смена дІаяхийтац юкъера лаьрхІача шийнорма 110 процентал чухьнахьа кхоачашъяь.

Иштта бригада каменщикаша доаха къахьегама толамаш дуккхача даькъе тийша да бригадира беча балхах. «Грозтрубопроводстрой» трест вІашагІъеллача денз укхаза къахьегаш ва из. Цу шерашка шийбалха тІа Іалаьмате йоккха опыт Іоаьй цо. Цудухьа цун вІаштІехьдоал бригадерча каменщиккий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вІаштІехьяккха. Со бригадир ва яхаш, киса кулгаш дехка дІа-хьа ухаш а ца лелаш, шийколлективерча каменщикашта хьокхам телаш хьинаре къахьегарех ва из. Иштта болх белга цІенхаштта хьадех цо царгара а. Балха тІа бухсоццаш хьахулачунга хьежжа мара шоашта алапи а ахчан премеш а хьежаергІоацилга кхетадеча цар а хьинар кхо ца деш къахьег. Цудухьа СМУ-2 гІишлонхой бригадашта юкъе эггара хьалхарчарца рапорт деннад бархІ бетта задани кхоачашъярах Матиев Салмана кулгалдеча бригада коллективо.

ШоллагІча гІишлон - монтажни управлене меттел ерригача тресте а дикагІа лоархІачарех цаІ я Мунаева Марет Хамидовна керте латтача штукатурий - малярий бригада коллектив. Хьалха хиннача кхаь бригадах вІашагІъелла я из. Иштта йоккхача коллективана керте мала оттавергва, яхаш, дукха уйла е езаш хиланзар СМУ-2 кулгалхой. Башха-дика организатори кулгалхон хиларах тарра царна дика йовзаш яр Марет. Йоккха опыт йолча цо шийдекхараш цІена кхоачаш а деш, шийкарарча гІишлонхошкара доаггІаш дар хьадехар. Долче, из керте оттайир цар кхо бригада вІашагІа а теха, хьаьча коллективана. Уж гІалат ца баьнналга къаьгга хьахьекхар цун коллективо дог гІоздоаха производственни толамаш дахарца. Цхьа бутт дІабахийтац цо пачхахьалкхен план меттел тІайийца декхараш а дикка тІехкхоачаш ца деш.

Ер шу чакхдалалехьа эксплуатаце дІадала дезаш да цар хьалдеш дола 123 квартира йола цІенош. 50 квартира йола цхьа блок йистеяьккхай цар. Сихденна отделочни балхаш деш да 25 квартире а; дукха хІама ца эшшаш хьалъетта йоалаш латт цхьаькха блок а. Цига белгалбаьнна дика къахьегаш ба каменщикаш Чанниев Іусман, Арапиева ПаьтІамат, кхыбараш. Цар массаза а шоай сменни норма 125—130 процент кхоачашъю. Овсаре къахьегарал совгІа цхьаккха тайпа брак нийсъялийтац цар шоай балха тІа.

СУРТАШ ТІА: 1 штукатурий-малярий бригадир М. Мунаева; 2. Каменщикий бригадир С. Матиев; 3. Сихбенна цІенош хьалдотташ ба гІишлонхой М. Матиев, І. Чаннев, П. Арапиева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Нов. Д. И. Мальсаговна «Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни экономист» яха сийлен цІи яларах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Экономика даькъе доккхий гІулакхаш карагІдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч - ГІалгІай АССР заслуженни экономист» яха сийлен цІи лойла Мальсагов Иналкъий Дауда — Назрановски района «Назрановский» яхача совхоза керттерча экономиста.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1989 шера 23 август.

Культура болхлошта Нохч-ГІалгІай АССР сийлен цІераш яларах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Советски культура даькъе доккхий гІулакхаш карагІдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи сийлен цІераш лойла:

«Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни артист»

Жусов Леонид Валентиновича — Нохч - ГІалгІай пачхахьалкхен филармоне кларнетиста.

«Нохч-ГІалгІай АССР культура заслуженни болхло»

Мальсагов Увайса Абона — Нохч - ГІалгІай АССР телевиденеи радиовещанеи Пачхахьалкхен комитета вокхагІволча редактора.

Илиева Іазита Марема — Малгобекски централизованни библиотечни система методико - библиографически отдела заведующена.

Хасаева Марьям Магомедовнана — Шалински берий библиотека заведующена.

Юсупов Салаудин Абурахмановича — Шалински централизованни библиотечни система комплектованеи обработкеи яра йолча отдела заведующена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1989 шера, 13 август.

Унахцlено лораяра болхлошта Нохч-ГІалгІай АССР сийлен цІераш яларах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Халкъа унахцІено лораеча доккхий гІулакхаш карагІдувларахи толамаш дахарахи сийлен цІераш лойла:

«Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни лор»

Цаллагова Маретина Николаевнана — Надтеречни района центральни районни больница лора акушер-гинеколога.

«Нохч-ГІалгІай АССР унахцІено лораяра заслуженни болхло»

Богатырев Султана Радимхана — Назранерча сихха медицински новкъостал дара станце йоккхагІ йолча медсестрана.

Умарова Светлана Павловнана — Шалински района Белгатой яхача юрта фельдшерско - акушерски пункта заведующена.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1989 шера 23 август.

Цоний бер-чу

Укх ахкан тІеххьарча деношка къаьстта хоза я Назрановски района «Назрановский» совхоза цоний йол Іалашъеш йола моттиг — «ГІув яьккха бер-че». Гаьнара хьежача оагІорбаьннача пеш тІа гІолла лелача бокхача гІор-моза таралест лакхача босенах дІатІалета лела «Немка» оалаш йола косилка. Чуйожар кхераш оззадаь дІа-хьа дахийтача санна хет цо шийишта а дІаьха дола ткъамаш. Ховхача баьца шерра касараш тІехьа, а дуташ кІезиг-кІезига боса оагІув лувцаш урагІйодаш латт из.

«Нива» яхача тха машина цига урагІъяха кхы низ а ца хинна, из ше сецчача а йита, гонга гІолла йоагІача цоний баьца юкъе гІолла гІаш хьалтІадолх тхо косилкана.

— Мангалий «шок» йоха ха а ма йий яр, сентябрь а наІар тІа хьакхаьча малаттий, — ях аз сайцарча доакъар Іалашдеча бригада бригадирага Аушев Бесланага. — Укх шун цонашта юкъера зиза-м хІанз а маьлхара мича дахад.

— Укх бер чу ханахьа ягІац гуйре. — аьлар Беслана. — Шийкалендарь долаш моттиг я яр. ХІана аьлча, лакхача босенаша Іы а деш малх дукха тІакхачац укхазарча цоний баьцашта. ЦаІ из да. ШоллагІдар, каст-каста «дошо» догІаш а делх укхаза.

Да а да цига делха догІаш «дошо». ХІана аьлча, сигалара Іобежа тІадам, кхычахьа шаьрача моттигашка санна малхо «дІакхаллац». Іобежаб а алалехьа. Ерригa а тІоадал баьца овланга йода. Цудухьа да укхазара тайп-тайпара баьца зизаш хІанз а бІаьстий мо ховха а боча а.

Из мара шийхьалхарча заман Іалама сибат ца доадеш моттиг яц цу вай ювцача совхозе а хьаштдале ерригача районе а. Нохаро «тийдаяц» из. Теда а лургьяцар: ораша, аьлеша, босенаша дІатІадитац цига нух. Ца дуташ дика болх а ба.

— Со теш, — аьлар Аьлта-Юртарча отделене управляюще Мальсагов Йоакъапа, — нагахьа санна, ер лаьтташ оахаш а дІадувш а даларе хІанз боалар мо, совхоза а бахача наха а укхазара пайда барг ца хиларах. Малав нохараш а сеялкаш а хехкаш дІайийнача баьций гектара тІара 20 центнер йол йоаккхаш? Тха районе-м вац. Оаха укхаза техника лехкаш, фу дІадувш, удобренеш, молхаш етташ цхьан кепигалла совхоза деш зе а дац. хьахинначул тІехьагІа баьцаш чуэцарал совгІа. Укхазарчунга мо мара тха мел долча доакъарга а мах дІа ца бодаре, тхачул дарегІа шура а дулх а хургдацар районе.

Сона-м хац «ГІув яьккха бер-че» а ца оалаш наха «Цоний бер-че», аьнна пох цІи хІана тиллаяц. ЧІоагІа нийса хургьяр тиллаяларе. Ба а ба из цоний баьций вІалла ца лакъа хьаст.

— Планах мел йол яккха еза шун укх чура? — хетт аз бригадирага.

— Заданех йоагІа 250 тонни оаха ферме дІайийхьа а аргІаш даь а дукха ха я, — аьлар цо. — Кхо бІаь тоннага дІакхоачае гІерт тхо из. Хьажал, баьцаш мел йиза, хІаразъяьнна я.

Иштта-дувцаш-оалаш тхо хьатІакхоачаше а сецар агрегат. БІоахбеннаб вай лакхехьа бийца «гІор-моза». Юхь тІара хьоцар дІадоахаш ва комбайнер Оздоев Рашид. Ди а дІайха да, цу моча кхерамеча босенаш тІа лоралуш лела а атта дац. ХІаьта а дика лоархІаву шийбалхах опыт йолаш а скалолаз мо цу лакхенашка лела Іаьма а вола из.

ДІа-а йІяьхха шода-копнитель хьалхашка а йоллаш касараш гулдеш лелача «Беларуса» тІа вагІача Мухьмад-Башира. Оздоев Мухьмада грейферни погрузчика ца хаддаш болх хулийт. Хола тІехьа хол увттабеш кхест цун трактор цу орашкаьлешка, босенашка. Вешта, хІанз-м цар массане а бу болх вІалла ца хиннача тайпара овсаре: дояркий доалахьа дола хьайбаш кхабара доакъар дІакхухьаш ба механизатораш укх деношка. Шура яккхара совхозе хьалхара моттиг лелаеча. Сагова Розийна эггара хьалха наІар тІа йигай аьлах етта «машара» (иштта оал йол дІа-хьа кхахьара лаьрхІа вІаштІехъяьккхача лафетах). Цунна йоагІа а йоагІа: 7 бетта яьккха яьнай из социалистически декхарах ше укх шера йоккхаргья аьнна шура — хІара Іаттагара 2675 килограмм (шера план — 2580). Ферма коа урагІъяхийта цІе байракх а цун сий кхайкадеш я.

Совхоза керттерча усадьбера, юртара гаьна я «ГІув яьккха бер-че». ХІаьта а «мажархой» Измайлов Іийса, Арчаков Руслан, Гулиев Іийса, Арчаков Адам кІаьд ца луш къахьегаш а ба декхарех дика лоархІа а бу цу талгІений хьисапе Іочуухача урагІъухача демий наькъашка гІолла лелаш. Дийнахьа ши-кхо рейс ю хІаране. Цар иштта хьинаре болх ца боре, вІаштІехьдаргдарий скирдоправа Оздоев Вахий ферма коа латта уж хоза аьла аргІаш сел сиха урагІдахийта.

М. ЗАНГИЕВ, тха собкорр.

ТІехьабусараш болча

БАХЬАНАШ ЛЕХА АТТАГІА ДА

Экономически реформа хьалашка къахьегаш я Грозненски ремонтно - механически предприяте коллектив. Укх тІеххьарча шерашка даим тІехьаюсаш, пачхахьалкхен декхар дукха тІадусаш хьайоагІача цун балха тІа дикагІча оагІорахьа хувцаденнар фуд-теш? Предприяте болхлоша хІара бетта планитІанийца декхараш кхоачаш ца дара малагІа бахьанаш да? Цу хаттараштa жоп а луш, предприяте директора С. Абубакарова аьлар:

— Укх шера тха гІулакхаш во лелац. материальни Іалашо елга геттара эсала вІаштІехьдаьккха дале а, тхоай поставщикашта продукци лоаттаяра договорни декхараш дизза кхоачашдаьд оаха дІабахача ворхІ бетта.

Цо дувцачох, из керте латтача коллектива балха тІа саготде а оарцдаха дезаш а хІама дац. Цхьабакъда, цо дувцари предприяте гІулакхаши вІаши нийсдича хьалхашка отта сурт Іалаьмате ийрча да. Из иштта хилара дола масалаш доаладергда вай. Пачхахьалкхен планагІа шера укхаза арахеца езаш я ТКБ яха йиъ эзар контейнер, хІаьта дІабахача ворхІ бетта хьаяьр 37 мара яц. ПКС 2м-285 яха йоккхий контейнераш арахецара ворхІ бетта заданех а низткъа мара лоархІабаьбац предприяте болхлой.

Миштад кхыдола производственни хьокхамаш? ВорхІ бетта баьча балха итогашка хьежача кий а яьккха мара, да тІагІоргвоацаш да уж. Нормативно - цІена продукци арахецара ворхІ бетта план 83,5 процент мара кхоачашъяьяц. Цу юкъа ара ца хецаш йисай 117 эзар сома маьха нормативно - цІена продукции 296 эзар сом мах бола товарни продукции. Продукци маьхалъяккхара пачхахьалкхен план 81,6 процентит контейнераш - поддонаш хьаяра задани 10,1 процентит мара кхоачашъяьяц.

Иштта эсала шоаш болх беш хилара бехказа вала а гІерташ, шоашта бийдал, аьлча угольникаш лоаттаеш болча поставщикашта берригa бехк дІатІабила гІерт предприяте директор С. Абубакаров. Шоашта угольникаш хургйолаш гІулакх вІаштІехьдаккхара шоаш РСФСР промстройматериалий министерстве, Главке, шоай потребителашка дІакхахьийтача каьхатий, телеграммий бІарчча цІов хьалхашка бахь сона цо. КІираш, бетташ а доахаш багІа тха снабженцаш Днепродзержинске, кхыча городашка, угольникаш яха гІерташ, яхаш дувц предприяте партбюро секретара, сбыта вокхагІволча инженера А.-Хь. Магомадова, производственно - технически отдела начальника Р. Хажгириева, кхычар.

Цар дувцар бакъдац, хьахьалхашка кхухьа бахьанаш объективни дац, ала гІертац со. Уж долаш да. Цхьабакъда, со ала гІерташ дар кхы да. Материальни Іалашо елга во хилара соахка а хало эзар цар. ХьатІадоагІаш пятилетка диъ лагІа шу долга а ховш бар. Долче, хьалххагІе а дІатохабенна укх шера мукъагІа шоашта эшаргйола бийдал Іалаш хІана яьяц цар. «ДегІар хургда, яхаш ваьгІар цхьаккха доацаш висав» яхаш да халкъа кица. Шоай бала а кхабча, кхычахьара оарцагІвенача саго шоашта эша бийдал ІалашъергІолаш санна сатийна баьгІаб предприяте кулгалхой. ХІаьта болх сецача оарцдаха а нек де а бІлабеннаб уж. Шоай ханнахьа материальни Іалашо яра кулгалхой, снабженцаш, общественни организацеш дІатохаеннаяларе, тахан сона хьалхашка каьхатийи телеграммийи цІов а кхухьаш, бехказбувла безаргбацар цар. Иштта шоай потребителашта а бехк бе гІертаргбацар уж.

Духхьал уж хинна Іац предприяте коллектив тІехьаюсаш хилара, ах-астагІа леллхаш цо болх бара бахьанаш. ДукхагІча даькъе уж нийслуш да кулгалхой, керттерча специалистий бехкагІа. «Чкъаьра кертагара талха болалу» яхача кицана а дайна, царгара хьадоагІаш да укхаза боаллача кегара овлаш. Нагахьа санна, цар шоай декхараш цІена кхоачаш а деш, коллектива болх тоабара тІехьа дизза дукъ дІаувзаре, доагІар снабженцашкара хьадехаре юкъера звенои кулгалхой, берригa болхлой а гІертаргбар шоай гІулакхаш бокъалгахьа дахара йола резерваш техка а царех, нийбе а. Тха фу бала ба, кулгалхой а дукха сагота ца хилча, яха уйлаш йолаш сатийна Іеш ба уж а. Масала, материальни Іалашо яра болх миштa лел шунцига? — аьнна, шийга даьча хаттара жоп а луш Іалашони сбытеи отдела начальника Баталов Іалихан Султановича дукха сагота воацаш аьлар:

— Дика лел материальни Іалашо елга-м.

Берригаш а угольникаш яц, яхаш ткъарре Іокадаш бале а, цу гІулакха эггара саготагІа хила веза из шек воацаш вар. Лакхе аьнна дешаш цо аьлча дагадера сона «да ца вийлхача дакъах саг вийлхавац» яха халкъа кица.

ХІанз шоаш болча хьакхаьчача листах долча аьшках угольникаш хьа а еш, цар арахеца йолаьй ящечни контейнераш - поддонаш. Мехка гІолла лехаш хинна бийдал хьаяра станок а вІашагІъеллай. Ше хургдар хиллалца чура резерваш ца тохкаш, творчески уйлаш ца еш хІана баьгІаб-теш предприяте керттера инженер Мясоедов Владимир Георгиевич, цун служба болхлой. Шоашта хьалхара из кхычар дергда мотташ баьгІабале, Іехабеннаб уж, хІаьта шоашта ховшшехьа баьгІабале — предприяте болх тоабара шоашта тІалаттача бехктокхамах дош ца хетилга да из. Долче, царгара доаггІаш дар цІенхаштта хьадеха деза кулгалхоша, партийнни профсоюзнии организацеша.

Болх лерттІа дІа ца бодаш хилара материальни Іалашо елга эсала хилар хьалхатувсе а, из боаггІача боарамагІа дІабахийтара чІоагІа Іаткъаш да укхаза къахьегача болхлой бытеи къахьегамеи хьалаш во хилар, дукхагІдараш кулг-кара ду хала балхаш хилар, производства культура лоха хилар. Халкъа эша товараш арахецача, капитальни ремонт еча, сборочни участкашка дІачуваьлча чІоагІа бІеха, цхьаккха тайпа лостам боацаш я. Сборочни участкерча хІара станокана лаьрхІа вентилятораш латт. Цхьабакъда, царех цхьаккха а болх беш яц. Хьу чакхйоахача хана хьакъеста кІаргаш, шолхаш, горбылаш, кхыдола дахча гувнаш а даь латт предприяте коа. Дог дола саг болхлой къина велхаргволаш сурт да хьалхашка отташ дар. Из гуш-м бац кулгалхой, предприятера коммунисташ. Цар лаьцача позицех кхета хала да хІанз. Мехка шерра перестройка яржаш латтача хана цхьаккха дича а ла мегаргдолаш гІулакхаш дац уж.

Духхьал снабжени йийтеш предприяти ахка йодаш хилара бехке? Лоацца аьлча, яц. Лакхе кхийлача масалаша къаьгга хьахьекхад из. Шоай болх бокъалгахьа баккхара, нийслу кхоачамбоацараш дІадахара цар пайда нийбе йиш йолаш шортта кхоачамаш да укхаза. Цхьабакъда, уж дицденнад творчески уйла а еш, къахьега дезача предприятерча керттерча специалисташта. Укх тІеххьарча ялх-ворхІ шера цхьа керда станок мара оттаьяц укхаза. 30—40 шу а долаш къаенна, тишъенна оборудовани латт цехашка. Из каст-каста йох.

Халкъа эша товараш арахеца участок, аьнна цІи тилла я Осмаев Али керте латташ яр. Ер шу доладелча денз цига болх ца беш латт ши станок, эшаш йола бийдал яц, яхаш. Царех хІара станокаца бетта арахеца йиш я 6 эзар гаргга сома маьха продукци, долче, ворхІ бетта 42 эзар гаргга сома маьха яр. Хьажал, мел зе хул уж болх ца беш латтарах. Болх байта йиш ярий царга? Хийцца яр. ХІанз цу участке хьаераш штапикаш мара яц. Нагахьа санна кхыдола халкъа эша товараш цига арахеца доладича, биззача низаца болх бергбар цар. Экономически реформа хьалашка керттердар да хьахулача пайдан а дІадохийтачун а учети отчети лелаелга. Из а вож а терко ца еш дитад укхаза. Цудухьа финансови халача хьала тІа эттай предприяте коллектив.

Коллектива болх овлангара денз тоабара керттера резерв я къахьегамеи производственни дисциплина тоаяр, сага фактора йоакхо яр, болхлой кадраш йоагІ-йоагІача дІаннйс а еш, уж чІоагІъяр. Из гІулакх а тесса дитад предприяте кулгалхоша, общественни организацеша. Цунах доккха зе даьннад заводана. Укх шера ворхІ бетта хувцабеннаб укхаза къахьегачарех 35,5 процент бараш. 40 процент инженерно-технически болхлойи гІулакхера нахи Балхара дІаваьнна а дІаваьккха а 44 саг ва цу юкъа, верригa къахьегаш вар 142 саг мара воацача. Прогулаш ярах 20 сагади доадаьд. БІарчча деноu доахаш болхлой къа ца хьегаш багІарах зехьа йоаяь балха ха 506 сага-ди да, администраце пурамах алапи а ца луш, болхлой мукъабувлийтарах йоаяь балха ха 72 сага ди да. Иштта къахьегама, производственни, исполнительски дисциплина хилча дог доахилга дий плани декхараши кхоачашдарга, къахьегама овсарле лакхъярга? Данне а дац.

Цу дерригнех чІоагІа хала а хеташ дувц укхаза къахьегача, лакха квалификаци йолча болхлоша — пхелагІча разряда сварщикаша Тарамов Идриса, Мовсаров Денилбека. «Тхо долчара болхлой дІаух, яхаш тха кулгалхой цецбувла эшаш хІама дац укхаза. Уж дІаух кооперативашка къахьега, хІана аьлча, цига къахьегама хьалаш а дикагІа да, алапеш а доккхагІа да».

Из бакъда. Лакхе вай белгалдаьха кхоачамбоацараш нийслуш ше болх лерттІа дІа ца боддаше юкъера лаьрхІача 216 сом алапи эц предприятерча хІара болхлочо. Нагахьа санна уж цІендаь дІа а даьха балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда нийборе, шозза - кхозза дукхагІа хила тарлора балха тІа бухсоццаш хьахулаш дар. Цунна цхьана иштта лакхлургдар болхлой алапеш а. ТІаккха уж цхьаннахьа балха баха гІертаргбацар, цига чухьерчаргбар. Ховш махиллара, дерригa а коллектива болх тоабарах тийша да.

Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи хьалашка къахьегача коллективе хьахиланза яргІйолаш яц социальни даькъе дегІаахара, материальни поощрене фондаш. Цу лостамагІа а укхаза деш хІама дац. Дицденнад кулгалхошта уж дешаш, долче, царна бицбеннаб шоай болхлой. Цунга хьежжа лел предприяте гІулакхаш а. Укхаза боаллача кегара овлаш хоададе деза, цу хьакъе кулгалхошкара доаггІар хьадеха деза ха хьатІаэттай. ТІехьа а ца тетташ из динза даргдац партийнни советски органаша.

Б. КОСТОЕВ.

ДАГАЙОАЛЛАР—ЮРТ

ХIара денна хоьлуш, тоалуш йоагIа вай республикера юрташ. Из хьахиннад тIеххьарча хана вай кулгалхой юртахой вахара дукхагIа йоакхо е балахь. Цхьабакъда, халахете а, массанахьа ишттарах. Цхьабакъда, халахете а, массанахьа ишттарах леладац гIулакхаш. Цхьайола юрташ, хьалха санна, тесса ют. Наьха социальни вахаре хувцалуш хIама дац. Цхьаболча кулгалхоша из дош къьанарча Iаьдалага къестаду, шоай портфелаш лорара мара кхы дIахочоа сагота бац. Царех цаI я Галашке.

Каст - каста редакце ух цу юрта бахача нахагара письмош. Цар дувц юрта бахача наьха вахар тоадара йоакхо еш саг ца хиларах, чIоагIа эшаш йола дукха социальни объекташ болх беш ца хиларах, укхаза салаIа, книжка деша, кино ваха карах, укхаза салаIа, книжка деша, кино ваха карах, кхыча дукхача кхогирхошта моттиг ца хиларах, кхыча дукхача кхогирхошта моттиг ца хиларах, кхыча дукхача кхогирхошта моттиг ца хиларах, кхыча дукхача кхогирхошта моттиг ца хиларах ачамбоацарех. Тахан оаха кепатох цу тайпара шиъ письмо.

Новкъостал эш

Сунженски района Галашка болх беш я берий беш. Укхаза да кхаьннегара пхе шерага кхаччалца ха йола зIамига бераш. Царна доал деш я Бекова Люба. Берашцара болх дика лелабеш хьайоагIа из 22 шера. Из гIулакх дезаденнад Любайна. Цо хьинаре къахьегалга хов юртарча наха, районерча хьакимащта.

Цхьабакъда, юкъара хьайийцача берашцара болх ледаро лел укхаза. ХIана? Берашта сакъерда, ловза, дела, деша моттиг яц. Тишденна, сетта латт 30 шу хьалхагIа даь хинна къаьна цIенош. Укхаза 30 бер да. ХIаьта дIаоттабаь латтараш беррига а 20 маьнги мара бац. Бераш ловзача цIагIа 180 квадратни метр хила езача 30 квадратни метр мара яц. Из цIа а доха доладаларах тIехьашкахьа бIоагIий гIортадаь да.

Араваьнна, коа гIолла хьо дIахьежача: ловза моттиг яц, гуш да духхьала цхьа зIамига отарг, цунна гаьна боацаш латт цхьа аьшка гом. Кхы хIама дац берашта ловза. ЧIоагIа кхерамеча хьал тIа да дахчеи кхыйола хIамаши чуйола отар, цун тхов чукхета кийчбенна латт, хIаьта цу юхе гIолла удаш бераш а хул.

Кхы дикагIа дац бераш кхачан продукташца Iалашдара гIулакх а. Ший ханнахьа хилац дулх, Iов, сом, баьцадаараш. Уж леладе йиш йола ха лоацца я, цудухьа цхьайолча хана телха дааараш дIакховса дезаш хул.

Укх тIеххьарча кхаь шера Любас цу гIулакхах лаьцна хоам ца беш районе цхьаь цаI бехктокхаме организаци йисаяц. Хиннай из массанахьа а, дийцад, дийхад, цхьабакъда, хьахулаш цхьаккха а хIама дац. Из дош дийцад Галашкарча юрта Совета исполкоме, сессе, сходе, укхаза дакъа лоацаш районера хьакимаш а болаш. Хиннаб укхаза республикера кулгалхой а.

Баьхкача хьакимаша шун дехараш кхоачашдергда яхаш деча къамаьлех, цкъарчоа тешар Люба, са паргIатдоалар. Амма, хIанз царех хинна тешам а байнаб цун, хIана аьлча, ер ма дий аьнна, холуш хувцаденна хIама дац.

ДукхагIа болча наха бехкеер Галашкара юрта Совет я. Из ниисса дац. Цун председатель Арчхоев Исроапал ший махулла, берий беша новкъостал деш, цар хьашташ кхоачашде гIерташ лел. Юрта Совето дуккхаза а дийхад Лакхехьарча организацешкара, укх гIулакхага хьажа яхаш, бакъда, цар дувцар дIахозаш саг вац.

Укхаза дукхагIа бехке ба сердалон министерства, Сунженски райисполкома, Сунженски района кулгалхой, хIана аьлча, берий бешара хьал шоашта шаьра довзашшехьа, цхьаккха хIама а ца деш, сагота а боацаш уж багIандаь.

Нагахьа санна, сихха берий беша эша новкъостал ца дойя, из дIакъовла еза. Бераш — вай кхоане. Царна лерттIа йоакхо ца яр, бераш воча хьале леладар ла йиш йолаш гIулакх дац.

Т. ХАШИЕВ,
хьехархо.

Йиццъенна Галашке

ГАЛАШКЕ. Лоамашка эттара хозагIча улл из юрт. Хозача Iаламо ший тайпарча суотапщца хьагучайоах цигара моттигаш. Беркате мохк ба из. БIарг хьоасташ, дега тоам беш да гонахьара хоза Iалам, хьаьна да лаьтташ. НIаьха повесть язъел хургдар Галашкарча Iаламах дувца.

Бакъда, тахан аз дувца лерхIар кхыдар да. Юрта бахача наьха вахар, юртара сибат — из да сона дагадоаллар. Юрта сибат — из да денна цу юрта баха нах чухьежа кизга. «ХIанз санна тиша, къийенна хиннаяц Галашке цIаккха а», — йоах Галашка бахача наха. Вахарах дог эккха тоам болаш да юрта юкъера сибат. Деха наькъаш, тиша тикаш, йоархI яьнна латта нувхаш. Цхьа шу да юрта хинна библиотека йохаяь. Хьан, маца тоаергйолаш я из?

ДIахо. Амбулатори я унахой бовзаргболаш, аптека а яц болх беш. Керда цIа хьал ца дой а, ший дар мукъагIа тоаде, хозде мегаргдар. Хоза хилча хоза ма дий моллагIа дола хIама. Цхьаккха тайпара юрта бахача наха эшаш, дезаш дар хьадеш дац Галашке. Кагийча наха хьабе болх бац. Кхыметтел, шоашта салаIа, паргIатта Iоха а моттиг яц. Клуб яхаш цхьа зIамига здани я. Цу чу цхьаккха саг а водац, е чам а бац вахa. ХIана аьлча, клуба арахьара а чура а сибат бIаргадайча кхоачам ба чам бов.

Фу деш ба юртара хьакимаш? Царна гац из сурт? ХIана гац царна юртара нах фу деш ба, царна фу дагадоалл?

Тахан вай мехка перестройка шерра гIа боахаш я. «Перестройка» яха дош ца довзаш цхьаккха а саг хургвац, кхыметтел бер а. Амма Галашкарча хьакимашта вIалла хеза а дий-хьогI из дош, аьнна хет. Галашка вIалла хургйолаш а йийхьогI из перестройка? ХIанад из ишта? ХIана йиццъеннай Галашке района «даьшта» а? Царна гаций цу юртара сурт? Гу. Цхьабакъда, из шоашта гушше, цу кхоамбоацарашта бIаргаш дIакъайла багIа. Застойни ханашка цу тайпара гIулакх леладелга чакхдала а мегар. Амма, тахан цунах хIама хургдац. Нах шоаш а сомабаьннаб. Цар дIадехар дукха хIама дац: кIезиг-дукха ла мегаргдолаш вахара а салаIара а хьалаш шоашта хьадар. Цудухьа наьха йоакхо е сагота воацача, царех дог ца лазача кулгалхочох хьабала пайда бац. Из хувца веза. Наха шоаш хьахоржаргва лерттIа гIулакха да хургвола кулгалхо.

ТУМГОЕВА Аьсет,
Сунженски района Галашка яхар.

ДОАЦАР ДУВЦАРАШ БЕХКТОКХАМЕ ОЗА

Къамаьл дац, тIеххьарча хана шерлуш а кIоарглуш а йоагIа демократи, гласность. хIанз нах кепайоазон тIа шоашта хетар язде, критика е, леткъа йиш йолаш ба.

Цхьабакъда, цхьабарашта демократи шоашта товр дарах, шийна хетар дIаала йиш хилар пасквильни хетараш дувцарах къоасталац.

Масала, НГIАССР КНК Старогрозненски УТТ водителашкара А. В. Гинькогара, Г. Х. Яхъяевгара, А. А. Докшукаевагара, Н. Д. Бакуленгара, Метаевгара, Гудимовгара, цар бригадирагара А. Т. Аманянагара заявлени кхаьчар. Цу тIа цар бехке бора шоашца балха воалла новкъост В. Ф. Смолий, цунна хинна сесаг Н. А. Смолий а, Старогрозненски УБР жилищни фондера шоайла къаьстаб, аьнна киловзал а оттаяь керда квартира якххарах. ХIаьта, къаьнара квартира мара йисар. Цар белгалдоахар, Иванова городокера Библиотечни улицагIара керда квартира ца йоагIаш хьайицалга.

НГIАССР КНК хьежача гучадаьлар, цар шоай заявлене тIа йоалаяь факташ харц йолга. Уж шоайла къаьста хилар бакъдора г. Грозненерча Старопромысловски района суда решене кIийлен тIа пу района райзагса 1987 шера 24 декабре хьаденнача тешало.

Водителаша шоай заявлене тIа белгалдоахар, Наталья Алексеевна дукхагIйолча хана ший хиннача маьра квартирера ара а ювлаш, балха хьаухаш хилар. Мадарра аьлча, из каьхат яздаь группа хиннача маран сесаган юкъе цIур болла гIерташ яр. Из группа гIожа конституционни бокъонаш телха а еш, цу граждани гIулакхашта юкъе чугIертар, уж цхьана бах е бахац хьажа гIерташ. Цар цунца СССР Конституце 56-гIа статья телхайора. Цу тIа белгалдаьккхад: «Граждани вахар... законаца лораду».

Цу ворхI сагах латтача самодеятельни группа хьано бокъо еннаяр гражданашта юкъерча гIулакхий къайле тахка а из массанега дIаювца а? Мар-сесаг дIа-са къастар из сага вахарера трагеди я, цудухьа, дезаля ехача отношенешта юкъе цIур бехка эшац. Вешта аьлча. новкъостий шоай вIаштIехьдоале уж барта бига хьажа безаш бар. ХIаьта, новкъостий хьалха хиннача маран-сесаган духьала «компромат» язъеш ба.

Старогрозненски УБР болхлочо Н. А. Смолийс Библиотечни улицагIа харцахьа цхьа комната йола квартира ийцай, аьнна, цар яздаьр, бакъхиланзар. Цунна бокъонца дух тIа валар духьа г. Грозненерча Старопромысловски райисполкома архивера цу белгалъяьккхача болхлочоа квартира яларах дола дош хьалъайде дийзар. Даггара тхо цу гIулакхага хьежача цу тIара ордер харцахьа ялар бакъдеш цхьа хIама корадинзар тхона.

Из дош къоастадеш долча хана хьалхашка цхьа хаттар увттар: фу бахьан долаш, малагIа кIийле йолаш доацар дувц-теш Амоняна а цунца кIала кулгаш яздьарашa а? ХIана аьлча, коллектив (бригадера ворхI саг — из коллектив) цхьа саг бIехьве гIорта йиш мичай! Бакъда, цар цу тайпара заявленеш НГIАССР КНК яхийта ца Iеш, дуккхача партийни, советски, боахамий органашка яхийтаяр. Мадарра техкача гучадаьлар, из бекхам бар духьа леладеш дола хIама долга.

...Старопромысловски района прокуратуре Старогрозненски УТТ водителашкара письмо кхаьчар. Цу тIа цар яздора бригадира А. Т. Амоняна ийрча гIулакхаш леладелгах, нахагара ахчаш доахилгах. Цу письмона кулгаш яздьчарна юкъе вар В. Ф. Смолий а. Района прокурора помощник, юстице советник Д. Б. Арсанукаев из письмо профессионально. оперативностаца къоастаде волавелар. Цунца Амоняна духьала РСФСР УПК 112-ча статьяй порядке уголовни гIулакх хьалхьоадаьд. Цу «бакъдар лехача» группа леладечун кIийле укхазара лаха еза. Цу группас саг бIехвеш язъьча заявлене дуккхача штатни а штате боацача а болхлошка къахьегийтар. Мадарра аьлча, бакъдар лохаш дукха йоайтар. Сона хетачох, СУТТ администраце, профсоюзни, партийни организацеша, хIаьта ишта, района советски, партийни органаша цар хьакъехьа доагIаш дола де дезараш тIаэцаргда. ХIаьта, Смолий мар-сесага цар шоаех доацар дувцарах уж суде дIачубала безар. Цунах доацар а дувцаш нах бIехбеш къьхаташ яздара тIера болчарна бокъонца йола урок хургьяр.

Ш. МУСАЕВ,
юрист, НГIАССР КНК штате воаца инспектор.

ПИСЬМОШ

• Социальни проблема

АВАРИ

МоллагIа авари — из халкъа доккха хатар да. Хатараш тайп-тайпара хул. Масала, тIеххьарча хана дукха хатараш хиннад: мохк агаш, лаьтта чутакхаш, доккха лоа дуллаш, догIанца чIоагIа ша тохаш. Веденски районе Махкеты яхача юрта зоне а гаргга ядача юрташка а чIоагIа догIа дийлхар, ша а тохаш, цо михьара даькккхар Басс яха дода хий. Из ший бердашкара ара а даьнна, духьал мел нийсъенна хIамаш хIалакьеш Iаьржа доагIар. Цо кхыметтел овлаш а тIехьа йоккхий гаьнаш хьайоахар. Из беррига ниэ Шали яхача юрта Басс яхача хи тIа гIолла техка тIийнаш долча оагIорахьа бийрзар. ШоллагIа долча тIаь тIа дIатIакхачалехьа, Iаьржа доагIача хис ший овлаш а тIехьа йоккха. Га хьаьаьккхар, хIаьта тIаьх чакх ца а йоалалуш йиссача цо хина никъ бийхкар. Бакъда, из бахьан долаш хис тIий дохадир. Из тIий салташа 1942 шера дилла къаьна дар. Ишта йохайир цу тIий тIа гIолла чакхъяьккха дуккха нах бахача Первомайски улицагIа гIолла IочуйоагIа газопровод. ЧIоагIа доккха хатар а зе а хургдар, нагахьа санна, цу газопроводах цIи яьнна хинна яларе. ДукхагIдола хатараш ца ховш хуле, бакъда, е тIий дохаргдолга хов дукха ха яр. Из хий каст-каста Iаьржа, цIимхара, дарха доагIилга а тIий къаьна, тиша долга а кхета а деш цунах фу хургда ха декхарийла бар укхаза. Цу тIаьна дуккхаза ремонт яьй: кIалхара кIийле хувцаш, бетон юллаш, кхыдола балхаш деш. Цхьабакъда из деррига а хIалакдора аргIанара Iаьржа хий деча. Укхаза овлангара из тIий тоадара хьакъехьа болх бе безар. ХIана аьлча, из салаIара зонаш, пионерски лагераш, лаьтта чутакха моттигаш вIаши ювзаш йола лоархIаме транспортни артери яр. ЧIоагIа догIа дийлхача, е лоа дешача хана из хий бердашкара арадувлаш, цо тIийнаш хIалакдеш, газопровод йохаеш хилар теркал а деш. цу вай лакхе йийцача Первомайски улицагIа а цунна гаргга а бахача наха 1985 шера денз цу дешах лаьца моттигерча а лакхехьарча а инстанцешка дукха каьхаташ ахийтад. Ишта аварийни хьале долча тIаь доха даьча бердий, цу берда йистошкарча аварийно-кхерамерча цIеной урташ даьхад. Цхьабакъда, наьха дехар саго теркал дац. Деррига каьхаташ моттиге юхадайт. ТIаккха, цу наха НохчГIалгIай республикански телестуде каьхат яздир, хIаьта, цигара комментатор Кабиров керте а волаш енача группас аварийно-кхераме долча тIаьх дувцаш материал кийч а яь, 1988 шера 29 ноябре республикерча нахага дIахьекхар. Цу передаче дийцар тIий а цунна юхера бердаш а тоадаран чIоагIдаран хьакъехьа ледара болх белгах. Бакъда, общественноста яхар а дIахезанзар. Юххера а тIий геттара Iаьржа денача хиво дохадир. Из тIий а цун юхера берда йистош а тоаяра дош дувцаш бар НГIАССР Министрий Совета председатела заместитель К. С. Солтахановн министр З. Арсанукаеви, «Чечингводпрома» объединене начальника заместитель Амерханов, ишта кхыбола боккхий начальникаш. Бакъда, цар цхьаккха хIама къоастадинзар. ХIаьта, тIий ахкан сезон юкъекхаьчача гIолла дехар. Мадарра аьлча, эггара чIоагIагIа эшача хана. Из эшар пионерски лагерашка бераш дIа-са дигара, хьувкъам чуэцара, лаьтта чутакхарах хьахиннар дIададаккхара. ХIанз хургдар хиннначул тIехьагIа «Чечингавтодора» объединене а кхыча специализированни организацей а деррига низаш дийнахьеи-буси цига болх беш да. Цу тайпарча критически хьале дика гIо ду КПСС Шалински райкома хьал а лоацаш, общественни хьисапе хьадаьча тIаьво. 70-гIа шераш дIадолалуш «Известия» газета тIа кепатехар из тIий хьадара хетаяь «КхоалагIа тIий» яха статья. Из ювцара лаьрхIа КПСС райкома бюро заседани хилар. Цу заседане могайир Шалински районе общественни хьисапе резервни тIий хьадарах йола почин. Из хьаллоацаш къамаьлаш дир КПСС райкома секретаро А. Ч. Осмаевен ВЛКСМ райкома секретара Ю. Усамовен. Цар шоай отделашта тIадиллар из тIий хьадара боахамий кулгалхошка гIолла мамогга новкъостал делга. ШоллагIча этапе 1985 шера денз укх шера июле авари хиллалца цу ситуацех геттара чIогIа дог лазаш цига дакъа лоацаш бар хIанзара Шалински райисполкома председатель Н. Даев. НГIАССР Министрий Совета председатела заместитель Махмудхаджиева. Цар НГIАССР Коммунхоза министра цIерагIа письмо яздаьдар Басс яхача додача хин цу участке Iаьржа хийахар бахьан долаш чоалхане хьал хьахиларах дувцаш. Цхьабакъда, республикански органаша шоайла дIахьа тетташ из дош къоаста ца деш тIехьадаьккхар. Наха массайтаза дехар дича цар проектно-сметни документаци оттадара лаьрхIа геодезически урташ даьхар. хетаргахьа, уж хIанзарча экстремальни хьалашка накъадаргдар. Нагахьа санна, шоай ханнахьа из дош къоастадаь даларе, наха яхачунга ладийгIа даларе, цу гIулакхага итташ эзараш сомаш мара дIадахийта дезаргдацар.

ХIанз укхаза авари хиннача моттиге беча балхага хьежача гуш да, дукха къахьега дезалгеи бIаьш эзараш сомаш ахча дIадахийта эшалгеи. Укх масало къаьгга хьахьокх, цхьаболча бехктокхамерча болхлоша наха яхар тIа ца эцарах Iаьдала мел доккха зе хул. Цо ишта хьагойт наха хетар теркал дар — перестройка низа кIийле йолга. Цунна дола тешал — «Известия» яхача газета тIа «КхоалагIа тIий», аьнна, цIи тилла общественноста починнах хьалдаь транспортни тIий болх беш хилар.

Р. ЯКУБОВ,
«Пищемаш» завода инженер.

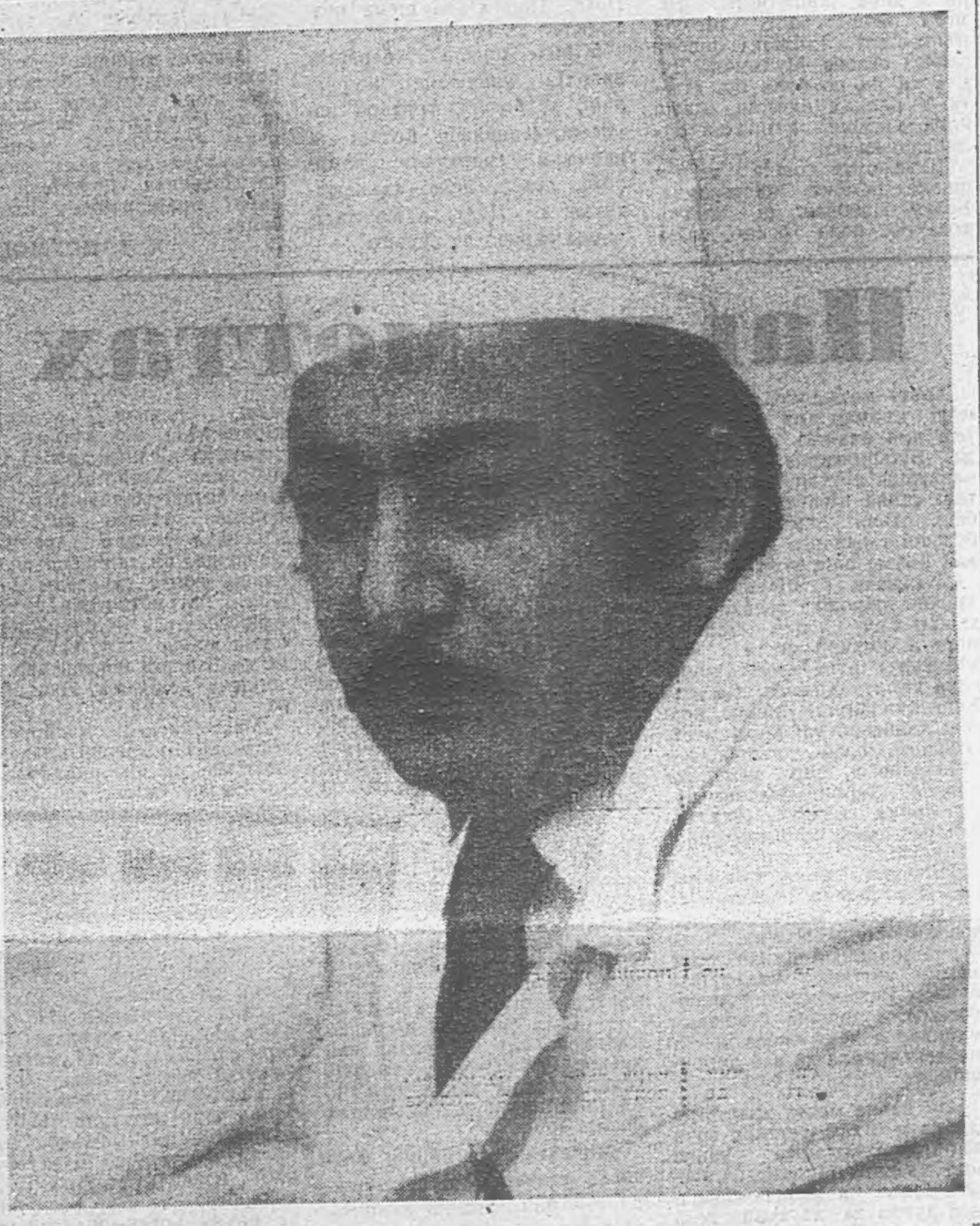

Грозненски скори медицински помоща больнице № 1 йолча хирургически отделене хирурга - ординатора А. С. Шаулова болх бу ткъаь диъългIа шу да. Цу юкъа цо геттара дика Iомаяьй ший балха говзал. А. С. Шаулова операцеш яь, унахцIено меттаоттаь нах хIанз дагарбаь а варгвац. Бакъдар аьлча, А. Шаулова цIаккха а дага а дехадац уж дагарбе. ХIана аьлча, ший декхар дукхагIа операцеш лархIац цо, кертердар, — унахо тоавар, махулла сихагIа верзавар лоархI. Цудухьа ше тохаш дола кулг догцIена, тешаме, деррига а хьаькъали инзи тIа а бохийташ тох. Уназ хошца геттара а кIаьда, Iимерза, эзделца ва. Шийх наьха тешам болийта хов. Цудухьа нах кхерам боацаш с кIезига кхераш Iобувш хирургически урса кIал. Из чIоагIа лоархIаме ма дий операци еча хана.

Коллективе А. Шауловх бегаш а беш оал: «ВIаьхий саг ва хьо». Да а да из ишта. А. Шаулова шоллагIа вахар денна тайп-тайпарча къамех бIаьш доттагIий ба вай республика дуккхача мнIнигашка бахаш. Цун эгIгара доккхагIдола рузкъа — цо берзабаь пациенташ.

СУРТА ТIА: хирург-ординатор А. С. Шаулов.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

Кооператорашта духьаленаш ю

Вай мехка шерра баржаш латт кооперативни болам. Из эш мехка экономика меттаоттаяра, чIоагIъяра. Тахан партеи правительстваси «баьццара никъ» хьабийллаб кооперативашта. Арадаьккхад кооперацех дола Закон, из форма дегIайоалаяра тIадерзадаь дукха соцамаш. Цхьабакъда, вайна махетта дика дIадодац из гIулакх. Моттигерча Iаьдалаша хIанз а доаггIача бесса хьаллацац кооперативни болам. Цул совгIа, цхьайолча моттигашка кооператорашта духьаленаш ю, чоал ког а беташ цар гIулакх дIадахийтац.

Цунах дола цхьа масал да тха «Волга» яхача кооператива цхьаболча Назрановски района кулгалхоша еш йола духьале. Бакъдар дийцача, кооператива хIанз укх сахьате цхьа цIи мара яц. Ховш ма дий, Назране баха нах кхачан продукташца, къаьстта баьцадаарашца Iалашбара гIулакх эсала долга. Цудухьа, из проблема къоастаеча тхоай дакъа юкъедахьа дагахиннадар тхо а.

Цхьабакъда, дагахиннар чакхдаккха магазар. Эггара хьалха духьалъяьлар районни банк: ссуда хьадала тиганзар. ТIаккха духьалъяьлар Назрановски райисполком. Цун председатела В. Бондара цIерагIа укх шера 13-ча марта заявлени чуелар оаха. Заявлене тIа кооператива членаша дийхадар юртбоахама продукташ йохка тика хьалъяран баьцадаараш кхеде теплицаш хьалъяран лаьттан дакъа хьакъоастаде, аьнна. Из ца хилча болх дIаболабе йиш мичай кооператива. Бакъда, цу хана денз тха заявленега, кхыметтел, хьежа а бац райисполкома кулгалхой. Заявленега хьажа хIана хьажац, аьнна, райисполкома председатела В. Бондара тIадахача: «Сайна дагадеххача хана хьожаргва», — дар юхаденна жоп. Кхы оаха яхачунга ла а ца дувгIаш, райисполкома кулгалхочо кабинетера аракхайсар тхо.

Тхона хетачох, районе кооперативни болам дегIабоалабара тIехьа дац моттигера Iаьдал. НийсагIа аьлча, из духьала да цу гIулакха.

САПРАЛИЕВ,
КОСТОЕВ,
кхыбола «Волга» яхача кооператива членаш.

«КЪАЙЛЕ» ЙОЛА РАСЦЕНКАШ

Фельетона меттел

Хетаргахьа, сага дувца дезац дIайхача ахкан дийнахьа холодильник цIагIа мел эш. Ишта нийсделар. укх шера июль бутт болалуш тха холодильник ехар. Сиха талхача продуктех дIа-хьа яла йиш яр лоалахошка дIаелар оаха, цхьан юкъа цар холодильникашка ухкаргйолаш. ТIаккха цу минуте телефон техар Ленина проспектагIа доаллача быта ЦIагIа дIанийсъеннача холодильникаш тоаяра № 1 йолча мастерске. Тхо тешар цигара чехка тхоайцига мастер хьавайтаргхиларах. Цхьабакъда, телефонаца заказаш дIаийдеча диспетчера хьадаь къамаьл, дега юккъе топ техача санна, новкъа хийтар тхона.

— КIира даьнначул тIехьагIа мара воагIаргвац шунцига холодильник траю механик, — аьлар цо.

— Шун мастерски тха цIенна гаьна мича яр, цкъарчоа механик хьа а вайта, бе беза болх белгалбаккха мукъагIа вIаштIехьдаргдацар шун? — аьнна хаттар дича:

— Цунах хIама хургдац. Заказаш шортта да, механикаш кIезига ба, — жоп делар диспетчера. ТIаккха телефона трубка Iойиллар.

ХIама хиланзар мастерске технологаца Ахмедовца къамаьл де гIортарах а. Массехк сахьат даьккхар оаха телефон етташ дагIащ. Ахмедов хьакоравоагIаш вацар: «ХIанзза-м укхаза вар, юха дIавахар» — яхаш дар телаш дола жоп. Кхы цунах хIама хургдоацилга кхета а даь, цхьан кIира сатоха лаьрхIар оаха.

Чакхдаьлар кIира, шиъ. Цхьабакъда, механик хьавоагIаш вацар. Хьежа вIорда а даь, мастерске кулгалхой болча тIаяхар са сесаг. Из тIаийцар технолога Ахмедова. ТIеххьарчо, волокита ярах ший болхлошта раьза воацаш санна кеп а оттаяь, холодильник лоацача хана тоаяйтаргхиларах дош делар.

Бакъдар дийцача, дукха ха ялалехьа тха квартира наIарах тургал техар. Из вар механик Осмаев. Холодильникага хьажа а хьежа: цо аьлар: «Фрионни трубка хьалийнкъай, фрионаца дозаправка е эзаргья». Бакъда, хьалхагIа холодильник ехача хана цуннагIа кулгаш дийттари укх шера август бутт кхаччалца тхона гаранти еннари механик Касумов волга хайча, холодильник цо тоаяргья шун, аьнна, дIавахар.

Юха а хьежаш дукха денош даьхар оаха, механик Касумов варга хьежаш. Амма, из гуш вацар. Новкъостал хиланзар мастерске начальника нов. Тарамова тIадахача а.

— Шо цаIаш хинна Iац тха.., — дар цо денна жоп.

ТIаккха «Грозрембыттехника» объединене кулгалхошта тIадахар тхо тхоай бала а кодабеш. Юххера а хьавера механик Касумов. Соахка ше енна хинна гаранти тIазца ловш вацар из.

— Аз шоана гаранти еннаяр электрически моторах, ерригача агрегатах а ца луш, — эккхийтар цо 80 сом дIаэцарах ше юхедитача квитанце тIа дIаяздаьча балхашта юкъе мотор хувцар, фрионаца заправка яр тешалдеш йоазув доллашехьа.

Де хIама долаш дацар, Деррига кIорда а даь, механикаца къувсарах гIулакх хургдоацилга кхета а даь, цун киса кхайдар тхо. Юха а цхьан шера керда гаранти хьа а язъь, 30 сом киса а делла, раьза волаш дIавахар Касумов. Тхо шекдаьхар цхьан хIамо: хьабаь болх дукха бацар, хIаьта ахча-м дукха дIадаьккхар. Цудухьа тхоашкара расценкагIа доаггIача тайпара ахча нийсса даьккхадий тахка безам хилар тха. Республика бытовой гIулакх дара министерства алапени къахьегамеи отделе багIачар «Грозрембыттехника» бухгалтере телефон тоха аьлар тхога. Техача, цецвоаккхаш дар цигара хьадаь къамаьл:

— Фу дувц оаша, фу дувц оаша... директора амар ца делча цу тайпара даннеш дIатела бокъо яц тха...

Иштта кхетаю-кх тахан перестройка, хулаш латта эргалонаш наха бытовой гIулакх деча сфере. Гуш махиллара, укхаза хIанз а къаьнарча бюрократически оамалашца бах. Мадарра дийцача, из я гIулакх эшача нахан цар хьашташ кхоачашде, лораде дезача болхлоштеи юкъе этта йоккха барьер. Цу тайпара хIама республика бытовой гIулакх деча министерстве а мегийташ да-хьогII?

Н. ОЛИМПИЕВ,
тIемен къахьегамен ветеран.

ПИСЬМО КЕПАТЕХА ДЕЦЕ А

— Диъ бер кхеду аз. Се II-ча группа инвалид а я со. Тха дезал бах шин цIенах латтача квартире. Тахан цу чу паргIатта даха моттиг тоъац тхона. Дукха дийхад аз Малгобекски горисполкома кулгалхошка кхы тIа а чуIе квартира ехаш. Цхьабакъда, из сона хьалуш яц. Цхьацца бахьанаш а доахаш со тIехьашка йоах аргIаргIа, амма, цайоагIараш-та-м дIаекъаш латт квартираш. Цул совгIа, са дезал бахаш бола цIа воча хьале да. Тховна ладар чуух, пенаш, наIараш, кораш дехад. Ремонт яра сона новкъостал эш. ГIо десхаш тхоай ГI. Ахриева цIерагIча совхоза кулгалхошта тIаяхаяр со. Бакъда, цар сона хьадеш новкъостал дац, — яхаш яздора ше редакце дайтача письмо тIа Малгобекски района ГI. Ахриева совхоза Партизански улицагIа № 2 йолча цIагIа яхача Э. Эльбукаевас.

Из письмо тахкар духьа а цунах де дезар хьадайтар духьа а редакце дIадахьийтадар Малгобекски горисполкоме.

Цу хьакхехьа редакцега жоп дайтад Малгобекски района Чкаловски юрта Совета председатела Х. Умарова. Цо язду: «Эльбукаева Аьсета, квартиращца нах Iалашбара гIулакх чоалхане дале а, таро махиллинге а цуи вахара хьалаш тоа а деш кхы тIа а дIаеннай 32 квадратни метр йола фусам. ХIанз цун дезал чуIеш йола фусам ерригa а 64 квадратни метр я.

Цул совгIа, цунна новкъостал даьд квартира ремонт е а. Совхозо мах бала а ца безаш дIаеннай цемент, ши наI, уйнаш хувца ардакхаш, кизга. ХIаьта ремонт шоаш ергъя, — аьлар ЭльбукаевгIар».

Iимерзал

Сиха йодар лакхера сирена а цlувзаш, Ростов — Баку автострада тlа гlолла скори помоща машен. Ховра наха, из пхьаннахьа хала унахо волча йодалга. Яндаре аварин льй, нах а лозабеш лозабаьрахта юкъе бераш да. Царна хьалхара медицински гlулакх де дезаш я укх машена тlа агlа Назранерча скори помоща медсестра Батраева Фанзиля Ахмадгиреевна. Хьалхара йолаш Фанзиля из мо йолча моттиге. Унахо волча дlакхачьчча чlоагlа лоархаме да цо ца йохаш, сихха эшаш дола гlо дар. Из я профессионализм.

Цунна шийна я хацар, деша агlа хана, кхетадацар, из шийн призвани йолга. Цаl хоза цунна, ше маха тоха lомаяла езалга.

— Нана астма яха лазар долаш цамогаш яр са, цул совгlа, со се а каст-каста больнице кхоачар. Нанна маьхий детта дезаш хулар. Цунна кlезиг-дукха гlо-новкъостал хилар догдоахаш медицински училище яккха са маьхий детта аьнна) дага лаьцар аз.

1976 шера гаьнарча район медецински колледж во Омске медицински училище яхьккачул тlехьагlа акушерски болх бе аьнна. Эггара хьалха чlоагlа хала дар цунна. Вызоваша вlаьдйора кьона йоl, опыт а тацар.

Наькъаш во хилар бахьан долаш тракторашца е «уазиканца» мара дlавоахалацар. Денйен-буса болх бича, тракторга ту дlа-хьа йитте, кlадьдзе йоагlар Фанзиля.

Цхьа шу доаллаш, хьоашалтlа Назране енача Фанзиляна воа шийн кьамах воадар за замигсаг. Уж шоайла безалу. Из бутт боаллаш цунга мальре йода. Иштта юс из Назране яха. Назранера скори помоща стание балха йода из.

— Эггара хьалха хала дар сона, — йоах Фанзилс. — Се татарка хилар а г I а гlалгlай мотт хацар сона. Укхаза гlалгlашта юкъе вехаш са мара дика ховра гlалгlай мотт. Чlоагlа хала дар сона мотт ца харах, сецаl хетар сона. Ах шу далалехьа кхетабе ьлар со мотт, хьа фу йоах ховра сона, хlаьтта хlама дlаала хацар гlалгlай меттала.

Ворхl шу да Фанзилс цига болх бу. Цхьан сага йо дlаразьекаяц из, цхьан саго гlалгlай аьнна дац цунна, цхьабакъда, баркалаш-м дукхазе яьхад. Хlанз Фанзилйна гlалгlай мотт ховш. Цамогаш болча эрсий мотт ца ховча боккхийча наха таржамхо ца везаш, унахочун фу лаз хов цунна.

Дукха ха йоацаш настакаста дог лаза дувлаш йолча цхьан унахочунга кхаьна йийхар из. Дукха ха ялалехьа кхакчьчар Фанзиля. Цхьакха хlама ца тувладлийташ ладийгlар цо унахочунга. Тlакхха дезаш дола маьхий техаб. Цул совгlа, унахочун лазар дуж-дикаъхожаш ягlар.

Кlезиг-дукха ха яьлча, унахо дикагlа хул. Шоллагlча дийнахьа лазар боккъонча дуц. Хац сона, техача махо е лор безаме, кьахетаме, Iимерза хиларо дуждир из. Хозача дешо лакха лоам бошабьоб-м, оал.

Тlехьагlа цамогаш оаьар:

— Дукха ха я из санна йола медсестра вайцига ца йоагlа.

Сона хетачох, профессионал ионалин качествеl совгlа, сага велавала хар, Iимерзал, эздел, гlулакх эш. Из я профессионализм.

Р. МАЙСИГОВ,
МГУ журналистика факультета студент.

МОСКВА. Керда шин соа йола «КамАЗ», шийн тайпара куц-сибат дола мовхьаш кхуйкъа «газик», йоккха кузовн «Кировец» — уж а кхыдола а автокердадараш хьокха оттадьд «Автотехника технических боарам, дикаьли тешаме хилари лакхдара» яхача выставке. Из хьахийллай СССР ВДНХ.

СУРТА ТlА: «Ока» — КамАЗ-е хьаьь lаманга литражаш автомобиль, сухал — сахьата 115 км, доагор — 100 километра никъ бича 4,5 литр мара доагадац.

В. СОЗИНОВА сурт. (ТАСС фотохроника).

БЕРАША БАРКАЛ ЙОАХ

Орджоникидзевски яхача станица № 3 йола юкъера школа кердача дешара шемот ечa хана чlоагlа къахьегаш хилар школа завхоз Акаев Мухьмад. Дукха а дас цо болх бу, хlаьта а балах кхеташ, эшаш йола хlамаш ханнахьа хулийташ ва из.

Цхьа бутт совгlа ха я школе ремонт йистеяьнна. Безам гlабодаш ца хьекха хоза бос бола басар, сийрдаьлна латт классаш, кабинеташ.

Школа шеф я № 7 йола ПМК. Цар хlара шера новкъостал ду цунна.

Хlанз школе бераша лаьрхlа книжкаш, журналаш, тетрадаш, гойтара пособеш, станокаш йолаш я. Кийча я спортивни компьлекс, ловза, лела, ада моттигаш а. Цудухьа бокхагlчарна баркал ях бераша.

Майн бутт байнача хана дехьз, кизгаш, ведраш, новкъни лехаш тикашка, кхыйолча организацешка дукхаза хиншав Акаев Мухьмад. Уж ца хила чlоагlа новкъарле хул беча балха. Уж хlанз я кораеш яц, даггара лехача.

Школе маьшца тоъаргболаш хьехархой болаш ба. Цар лерхl кердача дешара шера йола болх перестройкаца бувзабенна хилийта, дика толамаш даха, кьоналa тlехьенна боагlача тайпара нравственни кхетам бала.

Х. ТАНСУМОВ.

Наьна меттах

Ховш махилдара, наьна мотт, кьаман сий хинна да lеш цун эхь-юхь а истори а. Наьна мотт дийнахь хьаьна вlаьшерашка, лоамаш тахарашка лутташ хьалха хьасташ санна цlенбеш, кlоаргие, кьахайнига, йоахаш, дlаходаш тахханена боалабаьб вай хьаьм шийн мотт.

Дукккача бlаьшерашка эзараш шерашка хьалха денз хьалхабеннача вай мотт, хьа, ноахчий, метта йиз диалект а хьа мотт хинна хила тарлу. Хазама дла мел йода хувцалуш, керда йолаш ха хьебенаб вайнахьа мотт. Вайнахьа шоай кепайоазув хиннадеце а, цар леладаьд гуржий, Iарбий йоазош, цалхе пайда хьарам мотт я, кхыча ха. Цун тlехьа вай Iилманхошка долаш дац.

Вайнахьа метта таханара хьал хьоахадуча, вайна хоалу цу дукхе дола гlулакх хьоачамбоацараш. Укх тlехьаре шерашка дукха дувц хьамий меттах, культура лахья. Революционни метта гlоагlдоа ечача бокъонах доаккхал а деш, бизш пайда эца декхарийн да вай дерригаш.

Вай наьна метта хьал-таро ледара я тахан, геттара воча хьал да школашка наьна мотт хьеха гlулакх. Алфавита юкъе а кхоачамбоацараш хилар хьадаш да, из хувца деза яхар харц хет сона.

Алфавит хувцара, полиграфически база хувцар lоалехьаш, доккха зе дергда из мотт lомабехарна. Хlанз эрсий метта алапий кийллен из доллашехьа, вай шоай деша а язде а ца хийцача, кхы а дукха хургба ворхl. Наьна мотт хlандарча алфавита кийллен тlа lомабеш хилча, эрсий мотт lомабе аттагlа хургда. Дукха ха йоаллаш цу хьаьрч хилча мукъа, яхача lоаззонхой Х-ча съезд дийцар школашка наьна мотт хьехар воча хьал хилар а. Из вай республике парчакхен метта мотт хинна дlаэттача балхьаьха хилар а. Цхьарча, юкхьанйарча школашка деррига предметаш вайнаьха меттала хьеха дезаш хилара теркам тlабахийтар. Шийн ханна юкьерча школашка, кхийолча дешара заведенешка, наьна метталий культурий лора мехаш йoдaш...

Цхьа мотт хилар а вайна ца тоъалац. Мотт хинна вай гlоагlа, кьаьмаш йолаш ловзар. Эт гlалгlай наьх вай меттах...

...

С. МЕРЕШКОВ,
Назрановски трикотажни фабрика болхло.

МИШТАД ХЬА ВАХАР

Укх денешка Долакха-Юрта юкъера улицашка болх беш я техника. Шин бутт хьалха юртсовета председателя декхараш кхоачашде волавелар Акиев Мурад. Укхаза хьалкхийна, нах а хьал а довзаш саг ва из. Школа директор волча хана цу школан юа спортивни городок йойллар Мурада. Ала доагlа, хlанз Долакха-Юртарча школан юа йола спортгородок моллагlча городерча школашкарчул вогlа йоашул.

Белгалонашца дlабалбелар Мурада керда болх а. Геттара дукха проблемаш я цу йоккха чlоагlа юрта. Кертгерьяраш социальни а йоаш...

Е клуб а е культура цlа а доацаш йисар Долакха-Юрт. Клуб хин чубъка латт соахьа денз. Вешта, культура цlа-м укхаза ер юрт йийллалле хана денз а хиннадац. Массеих шу хьалха бlарчча культура дворец хьалъе йолалийр юрта йисте. Цхьа бакъда, дlачlа шоай болх кхачамбе могаш бац гlишбалхахой. Кхы а цхьа хlама да социально - бытовой сферана lатхьаш. Укхазара совхоз рентабельни яц. Вешта аьлча а, совдаьнна ахча ца хилдаррa совгlа, lаьдала докхха декхар а хьаьрчад цох.

Дукха ха йоацаш юртсовета сессе депутаташа район исполкома декхадир шоай хьлаш республика лакхерча партийни а советски а организацешта дlадовзийта аьнна. Цу гlулакхагlа шоашта гlо-новкъостал хиларга догдоахаш я юртсовет а цун председатель а.

Иштта, вlалла йисте аьнначаа йоалаш яц юртарча берашта лаьрхlа болх берзий къа...

Укх шера массехказа тlехьаьйнаш из хьаелла еза ханаш. Таханарча дийнахьа боккий кьарл гlалгlй хьалхархой доацара. ...гlулакх ...

Ахиев Мурад юртсовета председателана хержа дукха ха яц еце а. во нун балха ховша ца юкъиг. Гуш да. шийн юрта проблемаш йовзаш а уж мовлар болга. ...

Ховш да укх юрта дlахьийн революционни истори долга. Советий lаьдал доаккхаш байнараште хетадаь памятник латт Долакха-Юрта. Цун автор укхазара саг ва, lоаттадьраш а укх юртарча нах ба. Вайна дега а доаклех гlалаш, йоккха событи хилар хин памятникан дилдена ...

Иштта, вlалла йисте яьнна йолаш яц юртарча берашта лаьрхlа болх берзий къа... Ишта ваьхха юкха ...

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 СЕНТЯБРЬ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Г. Евпаторера берий фестиваль.
9.35 — «Запретная зона» яха художественни фильм.
11.15 — Я. Сибелиус. Концерт.
11.50 — «Берий сахьат» (английски метта урокаца).
12.50 — Футбол. Дунен чемпиоата отборочни матч. Австре сборни — СССР сборни. Австрера передача.
15.35 — Ф. Шопена произведени. РСФСР халкъа артистка В. Горностаева.
16.05 — Документальни фильма премьера.
16.55 — Фильм-концерта премьера.
17.25 — Мультфильмаш.
17.55 — Поэзе минуташ.
18.00 — «Агро» яха тележурнал.
18.30 — «Ялхайтта шу дализен бокхагlчар».
19.15, 22.55 — «Тахан дунен тlа».
19.30 — «Перестройка: проблемаш и решенеш».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Иллн-89».
23.10 — Документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гlа класс.
9.05 — Испански мотт. lомабу 2-гlа шу.
10.05 — Испански мотт. lомабу 1-ра шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гlа класс.
11.05, 13.00, 23.45 — «Кердадараш».
12.10 — Документальни фильм.
12.30 — «Заиархатсм дорадараш».
13.10 — «Мои судьба» яха художественни фильм. 2-гlа сери.
14.30 — Документальни фильм.
16.55 — Информационни программа (гlалгlай меттала).
17.05 — Телефильм.
17.25 — «КПСС ЦК проект лоцаш». Кьаман политикин хьа хатари дагардари (гlалгlай меттала).
17.55 — Телефильм.
18.05 — Информационно-музыкальни программа.
19.30 — «Гlалгlай метта урокаш».
19.00 — «Арена». Спортивни программа. 1-ра дакъа.
20.00 — «Бийса дакъьала хийла шун, бераш!»
20.15 — «Арена». Спортивни программа. 2-гlа дакъа.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Мои судьба» яха художественни фильм. 3-гlа сери.
23.00 — Документальни фильм экран.

8 СЕНТЯБРЬ.
ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Киноконцерт.
9.35 — М. Тарасовай концерт.
10.25 — Мультфильмаш.
10.55 — «..Ялхайтта шу даланзен бокхагlчар».
11.40 — Документальни фильма премьера.
12.50 — «Илли-89».
15.35 — П. Чайковски А. Аренски романсаш. дlалохк РСФСР заслуженни артистка Л. Шемчук.
16.00 — «Домино» яха берашта дола фильм.
17.00 — Демократически Республика кьаман цlей — КНДР хьанхакелла Дн. Документальни фильм.
17.25 — Истори вай хан.
17.35 — Мультфильм.
18.15 — «Интерсигнал».
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — Поэзе минуташ.
19.10 — Концерт.
19.50 — «Авария» яха художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — Документальни фильма премьера.
22.10 — «Из хиннад... хиннад...»
22.30 — «Взгляд» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 6-гlа класс.
9.05 — Английски мотт. lомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. lомабу 2-гlа шу.
10.35, 11.35 — Литература, 5-гlа класс.
10.55 — Iилма-довзийтара фильм.
11.05, 13.00 — «Кердадараш».
12.00 — Документальни фильм.
12.20 — Фильм-концерт.
13.10 — «Мои судьба» яха художественни фильм. 3-гlа сери.
14.30 — Ритмически гимнастика.
15.00 — Документальни фильм.
17.10 — Информационни программа (нохчий меттала).
17.20 — Документальни фильм.
18.05 — «Оаш дехарах». Иллеш дlаоал С. Токаева (нохчий меттала).
18.45 — «Дода хийн нахн».
19.35 — Информационно-музыкальни программа.
20.00 — «Бийса дакъьала хийла шун, бераш!»
20.20 — «Партийни организацешка — отчеташ хоржамаш» (нохчий метт.).
21.00 — «Ха».
21.40 — Ф. Лист. Симфонически поэма.
22.00 — Йига атлетика. Дунен чемпионат.
00.40 — НТМ. Информационни выпуск.

Мlача наха лаьрхlа

«Богатырь» яхача тика тlа (Ленина цlерагlа пр., 74/100) йохкаш я модни пальтош.

Хоза хьаьь, практични йоцу бе-бе ха дьннача маlаеча нахагна дика товргйолаш я. Ленински РТО.

Цlагlа эша товараш

«Моттнгерча промышленности товараш» яхача № 75 йолча тика тlа дохкаш да басараш, химико - москательни товараш, хlамаш йола средсташ, дихлофос, иштта кхыдола цlагlа эша товараш.

Тика адрес: Кирова пр., 1 (микрорайон).

Ленински РТО.

Эцархой тергамга!

Росювелирторго дезача металлех хьаьь кьанара а еха а-хlамаш хоза догам долаш дошох хьаьнча ишкеечия хувц. Уж хlамаш дlа-схувцара условн шоана хьаьловзийтаргья «Алмаз» яхача № 13 йолча тика тlа.

Адрес: В. И. Ленина пр., 6. Тикаc, кьиранденаrза шера иккхача хlара дийнахьа 10 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца болх бу.

Бахача наьха тергамга!

Гlалгlайчен халкъа 2-гlа съезд кийчьяран чакхьякхаран йолча оргкомитете республике бахача нахагlа дех новкъостал дар.

Оргкомитета адрес: г. Грозный, пр. Революции, 9. Ингушский драмтеатр. Телефонаш: 29-21-13, 22-83-04, 29-28-74. Цу адресагlа 7-ча сентябре 9 сахьат даьлча денз 18 сахьат даллалца регистраци ергья съезда делегаташтехьашшин.

8-ча сентябре 8 сахьат даьлча денз 21 сахьат даллалца а 9-ча сентябре — 8 сахьат даьлча денз 10 сахьат даллалца а делегаташтеъ кьахьашшин регистраци ергья 1989 шера 9—10 сентябре съезд болх беш хургйолча В. И. Ленина цlерагlа культура Дворецка здане.

Съезда оргкомитет.

РАДИО

7 СЕНТЯБРЬ, ЕРА

7.45 Сихдалара баргал етташ.
7.55—8.00 Хоамаш. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Иллеш дlахьал театра актераша.
11.00—11.30 Радио фондера.
11.15 «Патриот».
11.30 «Фусам-2000» (гlалгlай меттала).
11.45—12.00 Керттера критерий — дикаш.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.30 «Гlаргlгlура». М. Ахильгова стихаш цига (гlалгlай меттала).
17.31 Концерт.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 Халкъа ашараш.

8 СЕНТЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.45—8.00 «Юрта lуйренаш». Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
9.00 Хьалхалаттараш (гlалгlай меттала).
11.15—12.00 Радио фондера.
11.45 «Димаев lумар. Цун хьоахалла». Хьалхара передача (нохчий меттала).
11.15—12.00 Радио фондера.
15.15—15.30 «Перестройка публицистика бlарагlча» (гlалгlай меттала).
17.15 Передачай программа.
17.16 Партлрганизацешка отчеташ хоржамаш (гlалгlай меттала).
17.31 «Це снигаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40—19.00 КПСС платформа Проект йоцаш. Кьаман культурен метт. Герга истол (нохчий меттала).

Хоаттам

Тахан республике гlоллe Грозен хувцалуш морхаш а болаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура 27—32, Грозне 30—32 градус йоаъал болаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкь-юкье догlа а долаш, тайп-тайпарча йоагlа хьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 11—16, дийнахьа 23—28 градус йоаъал болаш хилен тарлу.

Метеостанция.

Массаза илли ала!

Чакхъьнннай самодеятельни иллей фестиваль. Дlанчьан бахаб шоаш иллеш латто бола бардаш, вай горедера из жанр езаш болча наьха дегай йоахал шоайна а хьош.

Из геттара лоархlаме а дукхача наха сатийса а дола цlей чакхдаьккхар халкьа кхоллама культурно-просветительни балха Iилма-методически центро С. М. Кирова цlерагlча городской саьлара паркой цхьана.

Самодеятельни автороски иллей фестиваль чакхйовкхача дакъа лаьцар вай республика культураи искусстваи цlихеза болча иллошкхачараа: композитора Димаев Iаьлас, поэта Гашаев Мусас, «Селаlад» яхача журнала редактора Ноха Ахмеда.

«Илли ца оалаш дита йиш йоацача хlамаех лаьца мара илли ма ала», — иштта девиз а йолаш, чакхдаьлар из цlей. Цу фестивале даьхача иллеша общество дола хlамаех вай кагирхой сагото ер вай кагирхой болга хьахьекхар.

Из бахьан долаш а хила тарлу вай кагирхошта иштта бокхагlараштеш самодеятельни иллeй дезаш хулар.

Цу тайпара конкурсаш хlара шера чакхйоахаш традици а хинна дlаэттад. Уж конкурсаш миччахьа чакхйоахаш хиларах, бардаша доахаш дола иллеш деза эзараш гулбу цар.

Грозне из цlей чакхдоаккхача хана вай республикера 23 иллиалархочо дакъа лаьцар цига. Цхьабакъда, хьаьха, хьалха денз иллеш ахара массаза тlера хиларах цlихеза, гlоръаьнна дехар-де. Надтеречни цхьаь-цаl бикал вацар фестивале.

Республикански Iилма-методически центра культурахь ханаашта методиста Шамилева Сацитас цу хьанча, лаьца аьлар:

— Цхьарига кхоачамбоацараш нийсденнадаце а, фестиваль дика чакхьяьннед вай. Цу гlулакха хиларо вай наьхешта пайда ба. Из иштта дика вlаштlеххьяха Iилма-бор гулйнн а, керттерча дакъе доахкаш болча болча таланта иллеш хиларахнаьн, цар шоай иллеш цу дакъе тlаттанча кхоачча...

Мел боккхача безамца тlаьнийца цхьацадолча тоpи иллеш! Керттера моттагlча вай нах а ше, а амманстан. Мел боккхача безамца дог-ийла лора юкъе вар... Цу аттара юкъе ар ...

... Массаза иллешта Иллеш язбечаьца ...

Цхьадола иллеш дешца а — ...

Мел боккхача безамца ...

Фестивала вай лакхе ...

Авторски самодеятельни иллеш эггара хьалха чакхъяьккха фестиваль ...

...

Ф. ГАЗДИЕВА.

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1990 шера шоашта «СЕРДАЛО» газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкен агентствашкен, предприятешкарча, учреждененшкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеча.

Шера газет яздайтара мах 4 сом и 8 кепиги ба. Кхоанега дехкаш тlехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; белхтохама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленности транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописи бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ00295. «Грозненски рабочи» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2759.